REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

UNISVET
uvajanje novih izobraževalnih programov na področju storitev

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Ivana Ciglič

GOSPODARJENJE IN GOSPODARSKE DEJAVNOSTI

Program: EKONOMSKI TEHNIK
Modul: SODOBNO GOSPODARSTVO
Vsebinski sklop: GOSPODARSKE DEJAVNOSTI

Vir: www.oria.si

Ljubljana, julij 2009

Srednje strokovno izobraževanje

Program: **Ekonomski tehnik**
Modul: **Sodobno gospodarstvo**
Vsebinski sklop: **Gospodarske dejavnosti**

Naslov učnega gradiva
Gospodarjenje in gospodarske dejavnosti

Ključne besede: **delitev dela, gospodarske ureditve, gospodarske dejavnosti, industrija, obrt, funkcije podjetja, premoženje podjetja.**

Seznam kompetenc, ki jih zajema učno gradivo:
GD1: **Razumevanje vpliva tehnološkega napredka na sektorsko preobrazbo gospodarstva.**
GD2: **Razlikovanje gospodarskih dejavnosti in poznavanje njihovih značilnosti.**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338(075.3)(0.034.2)
338.4(075.3)(0.034.2)

CIGLIČ, Ivana
Gospodarjenje in gospodarske dejavnosti [Elektronski vir] /
Ivana Ciglič. - El. knjiga. - Ljubljana : GZS, Center za poslovno
usposabljanje, 2009. - (Srednje strokovno izobraževanje. Program
Ekonomski tehnik. Modul Sodobno gospodarstvo. Vsebinski sklop
Gospodarske dejavnosti)

Način dostopa (URL): http://www.unisvet.si/index/index/activityId/4
4. - Projekt UNISVET

ISBN 978-961-6413-28-2
250905344

Avtorica: **Ivana Ciglič**
Recenzentka: **Nataša Tekavec**
Lektorica: **Vanja Novak**
Založnik: **GZS Ljubljana, Center za poslovno usposabljanje**
Projekt unisVET
URL: http://www.unisvet.si/index/index/activityId/44
Kraj in datum: **Ljubljana, julij 2009**

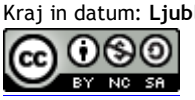

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons:
Priznanje avtorstva – Nekomercialno - Deljenje pod enakimi pogoji.

Učno gradivo je nastalo v okviru projekta unisVET Uvajanje novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju s področja storitev za obdobje 2008-2012, ki ga sofinancirata Evropska unija preko Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Vsebina gradiva v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino nosi avtor.

UVODNI NAGOVOR AVTORICE GRADIVA

Sem Ivana Ciglič. Poučujem strokovne predmete na srednji ekonomski šoli, pred tem pa sem delala na področju gospodarstva. Tako sem spoznala delovanje različnih domačih in tujih proizvodnih, storitvenih ter trgovskih podjetij, zavarovalnic, špediterjev in bank tudi EBRD (Evropska banka za obnovo in razvoj) itd. Moram reči, da so me te izkušnje zelo obogatile.
Dobro poznam razliko med dnevom, ko sem, polna teoretičnega znanja, zaključila fakulteto v prejšnjem tisočletju in v prejšnjem družbenem sistemu, ter med dnevom, ko sem iz gospodarstva stopila na področje poučevanja. Vsekakor sem bila tega dne bogatejša za izkušnje iz prakse. Vendar je znanje primarno, kajti prejemati izkušnje brez teoretičnega znanja je dolgotrajnejše. Za celovito poznavanje vsakega strokovnega področja je potrebno oboje, tako znanje kot praktično delo. Potem lahko gledaš širše, s čisto drugimi očmi. Povezovanje teorije in prakse odpira nove ideje ter nove izkušnje.
Svet računalništva in robotike narekuje nove pristope v izobraževalnem sistemu: ni več ročnega prebiranja obsežnih učbenikov in delanja suhoparnih reproduktivnih domačih nalog. Uporaba nove tehnologije vodi do novih elektronskih oblik učnih gradiv in novih metod poučevanja, kjer dijaki neprisiljeno, samoiniciativno nastopate, brskate po virih, kreativno sodelujete in razvijate kritično mišljenje.

Gradivo je namenjeno srednješolcem in obsega cilje iz kataloga znanja izobraževalnega programa ekonomski tehnik, in sicer 4. modul Sodobno gospodarstvo. Gradivo je pred vami v obliki učnih listov. Zgoščeno pojasni vpliv potreb na raznovrstnost gospodarskih dejavnosti in opiše vse značilnosti teh dejavnosti v obliki shem, ki kažejo osnovne značilnosti gospodarskih dejavnosti v primarnem, sekundarnem in terciarnem sektorju.
Dijaku je prepuščeno, da pridobi v razpravljanju z učiteljem – mentorjem in sošolci ter s pomočjo različnih virov (literatura, internet …) osnovno znanje s področja gospodarstva.
Metode in tehnike dela z učnimi in delovnimi listi navajajo dijake na samostojno učenje in raziskovalno dejavnost.
Pouk zajema teoretični in praktični del ter metode, s katerimi iščemo načine pridobivanja znanja, sposobnosti in navade ter prispevamo k večji dinamičnosti pouka in k trajnem ter uporabnemu znanju. Dijaki se aktivno vključijo v proces učenja z upoštevanjem svojih potreb in navad.
S skupinskim delom se dijaki naučijo sprejemati različna mnenja drugih, znajo reševati in analizirati probleme in vzroke z več vidikov, razvijajo komunikacijske sposobnosti, razvijajo samostojni nastop in se naučijo povzemati bistvo.

NAVODILO ZA UPORABO

Gradivo obsega:
- predmetno mapo za vlaganje listov,
- zavoj učnih listov in
- zavoj delovnih listov ter vprašalnikov.

Vsi so ustrezno označeni in se po navodilih učitelja sproti vlagajo v mapo

Učni listi (ULI)zajemajo teoretični del, ki se obravnava s pomočjo učiteljeve razlage in razprave z dijaki. Tako se ugotavlja predznanja dijakov, seznani se jih s stanjem na trgu in v podjetništvu, pojasnijo se definicije in vrste pojmov ter osnovne značilnosti gospodarstva.

Učni listi so sestavljeni po načelu »manj je več« kajti njihov cilj je, da dijak razume bistvo nove teme. Nato učitelj, kot mentor, da dijaku navodila in ga usmerja k samostojnemu delu, iskanju virov, uporabi interneta in komuniciranju z določenimi ustnimi in pisnimi viri, obiskovanju in ogledu institucij v zvezi z nalogami na delovnih listih. Dijaku pa je prepuščeno, da na svoj način rešuje probleme, razvija spretnosti, ustvarjalno mišljenje in pridobiva poklicne kompetence ter integrirane ključne kvalifikacije. Poleg učnih listov lahko dijak doda v mapo še dodatno gradivo, ki ga sam poišče ali predlaga.

Naloge na **delovnih listih (DLI)**so sestavljene tako, da lahko dijak realizira izdelek v okviru pouka samostojno ali v skupini. Nalogo pa je možno izvesti tudi medpredmetno povezavo, ali projektni dan, tako da se poišče ožjo ali širšo zvezo z enim ali več splošnimi predmeti oz. moduli. Določene naloge lahko dijak opravi tudi izven pouka (obisk podjetja, uporaba spletnih strani ...).
V levem zgornjem kotu delovnega lista je navedena oznaka za medpredmetno povezavo. Učitelj pri izdelavi izdelka nastopa v vlogi mentorja , ki dijaka usmerja ter mu svetuje.
Doseženi cilji oz. rezultati se tako ugotavljajo in vrednotijo individualno ali skupinsko z opazovanjem dela posameznika, skupin, in sicer predstavitve, pogovor, pisni in ustni odgovori.

Na koncu izvedenega sklopa dijaki (in učitelj) povzamejo pridobljene izkušnje v obliki izpolnjenega **vprašalnika za refleksijo (REF)** in **vprašalnika za ovrednotenje mape**. Tako dijak ugotovi, kaj ga motivira, in gradi občutek lastne vrednosti. Refleksija, ovrednotenje lastne mape ali dela, je v bistvu spoznavanje in ovrednotenje sebe. Ko dijak lahko izrazi svoje mnenje, predloge, reakcije, dobi potrditev, da je na pravi poti, in tako se sproži motivacija za nove aktivnosti.

List za integrirane ključne kvalifikacije (IKK) je novost, ki ga prinaša prenovljeni program izobraževalnega sistema na srednjih šolah .To je paket znanja, veščin in stališč, ki je potreben za osebni razvoj posameznika in za vključitev v zaposlitev oziroma izkaz na poti vseživljenjskega učenja. V vprašalniku IKK bodo dijaki zgradili in ovrednotili svoje pridobljene spretnosti ter osebnostne lastnosti, ki so jih usvojili s teoretičnim znanjem in pridobljenimi izkušnjami v praktičnem delu tega modula.
IKK se spremlja preko vprašalnika večkrat na leto, s tem dijak spremlja svoj napredek od začetka do konca leta.

Pojasnilo simbolov

1. (ULI) učni list in vprašanja za ponavljanje

2. (DLI) delovni list – projektne naloge

3. (MPP) medpredmetna povezava

4. (PSP) povezava s podjetjem

5. (DZI) delo z internetom

6. (IKK) list za ugotavljanje integrirane ključne kvalifikacije

7. (REF) list za refleksijo

8. (PREV) list za preverjanje

9. (OPM) list za ovrednotenje predmetne mape

VSEBINA

UVOD

1 GOSPODARJENJE IN GOSPODARSKE DEJAVNOSTI - U L I

1.1 Dobrine, gospodarske ureditve
1.2 Podjetje in okolje,
1.3 Dejavnosti, industrija, obrt
1.4 Terciarne dejavnosti: trgovina, trgovski posredniki, promet, špedicija
1.5 Zavarovanje, turizem, bančništvo

2 GOSPODARJENJE IN GOSPODARSKE DEJAVNOSTI - D L I

2.1 Razpolaganje z dobrinami
2.2 Zemljevid družbenih ureditev
2.3 Okolje podjetja X
2.4 Standardna klasifikacija dejavnosti
2.5 Lokacija podjetja in gospodarske dejavnosti
2.6 Listine v prometu
2.7 Turizem

3 PREVERJANJE P R E V

4 REFLEKSIJA R E F

5 KOMPETENCA I K K

6 OCENA PREDMETNE MAPE

7 VIRI

8 SEZNAM TABEL IN SLIK

UVOD

Prvi vsebinski sklop je namenjen spoznavanju gospodarjenja, ki je posledica tega, da ima človek potrebe, te pa zadovoljuje z dobrinami, ki so v svetu omejene ali relativno neomejene.

Z učnimi listi boste ugotovili:
- da je gospodarjenje nujno na vseh področjih življenja,
- da je v sodobnem svetu različne vrste gospodarskih ureditev,
- katere gospodarske dejavnosti uvrščamo v primarni, sekundarni in terciarni sektor,
- da je podjetje osnovna celica v gospodarstvu.

Spoznali boste:
- kakšne so posledice tehnične in družbene delitve dela,
- kako se struktura podjetij z različno dejavnostjo spreminja,
- kakšne so lastnosti posamezne gospodarske dejavnosti,

1 GOSPODARJENJE IN GOSPODARSKE DEJAVNOSTI

UČNI LISTI

U L I 1

1.1 Dobrine, gospodarske ureditve

Novi pojmi:

- Eksistenca - obstoj
- relativno redke dobrine - dobrina, ki je fizično veliko, vendar je omejena (zrak, voda)
- materialne dobrine – dobrine ki se izkazujejo kot stvar, predmet (blago, stanovanje …)
- nematerialne dobrine - storitve (izobraževanje, zdravstvo..)
- tehnična delitev dela - delitev dela v podjetju
- vertikalna specializacija - specializirana podjetja si sledijo zaporedoma
- horizontalna specializacija - podjetja izdelujejo sorodne izdelke

1.1.1 Udeleženci v gospodarstvu smo mi vsi

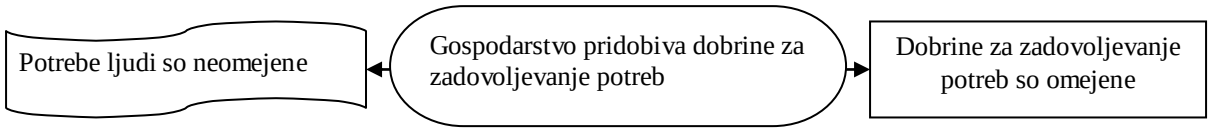

Vrste dobrin:

- Naravne dobrine (zemlja , zrak ...)
- Gospodarske dobrine (človek jih pridobi z umnim gospodarjenjem in predeluje iz materije)
- Investicijske dobrine (namenjene so za proizvodnjo potrošnih dobrin: stroji, tovarne ...)

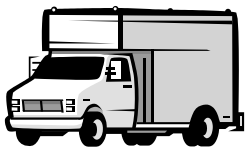

Vrste potreb:

- Osnovne ali eksistenčne potrebe (po hrani, po zaščiti pred vetrom in vremenom …)
- Luksuzne potrebe (po jedeh na žaru, modnih oblačilih …)
- Kulturne potrebe (po obisku gledališča, knjigah …)
- Družbene potrebe (po povezanosti z drugimi ljudmi, infrastruktura, zdravstvo …)
- Individualne potrebe (po spoštovanju, izobraževanju, oddihu …)

1.1.2 Delitev dela

Ožja delitev dela je znotraj podjetja. Delo se deli na prodajo, nabavo, proizvodnjo, upravo. Znotraj te delitve pa je še podrobna razčlenitev dela ali tehnična delitev dela (dovoz blaga, skladiščenje, evidenca blaga …). Med podjetji pa potekajo delitve znotraj države ali pa s tujimi podjetji. Ena povezanost je, ko si podjetja sledijo drugo za drugim, (od rudnika zlata do zlate zapestnice). Druga pa je povezanost istovrstnih podjetij (motorna kolesa, avtomobili, tovornjaki, kolesa)

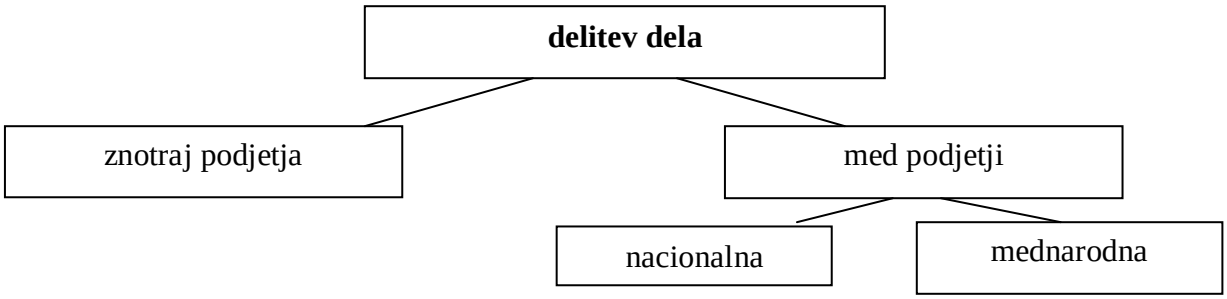

Slika 1: Delitev dela

1.1.3 Horizontalna (vodoravna) specializacija

Specializirana podjetja opravljajo dela na enaki gospodarski stopnji. Proizvajajo podobne izdelke ali storitve.

Primer horizontalne specializacije v lesni industriji je sledeč:

kuhinje	dnevne sobe	spalnice	pisarniško pohištvo	šolsko pohištvo	stilno pohištvo	vrtno pohištvo

Slika 2: Horizontalna specializacija v lesni industriji

1.1.4 Vertikalna (navpična) specializacija

Pri vertikalni specializaciji si sledijo podjetja zaporedno, kar prikazuje spodnja shema.

Osnovna shema

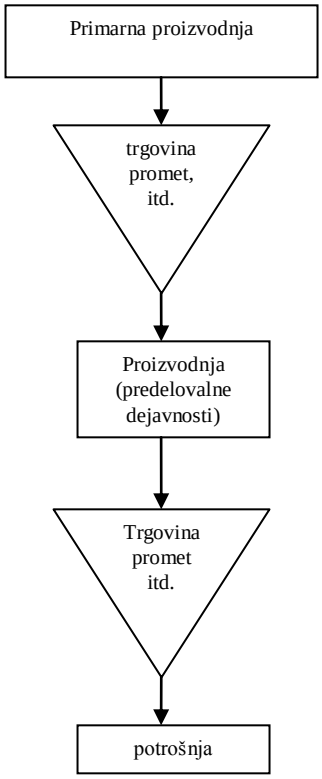

- Iz **primarne proizvodnje** (kmetijstvo, gozdarstvo, rudarstvo, pridobivanje nafte itd.) dobivamo surovine.
- **Proizvodnja** (predelovalne dejavnosti) jih obdeluje in predeluje v potrošne ali investicijske dobrine.
- Občasno se vključujejo **stroritvena podjetja**, kot so trgovska in prometna podjetja, banke, zavarovalnice.

Vertikalna specializacija za izdelavo plašča

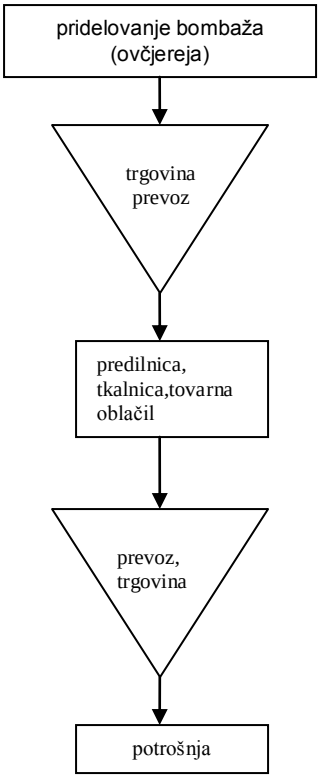

Slika 3: Vertikalna specializacija

1.1.5 Trg

Raznovrstna ponudba materialnih dobrin in storitev se srečuje s povpraševanjem gospodinjstev in podjetij. To srečanje imenujemo trg, prikazuje pa ga spodnja slika.

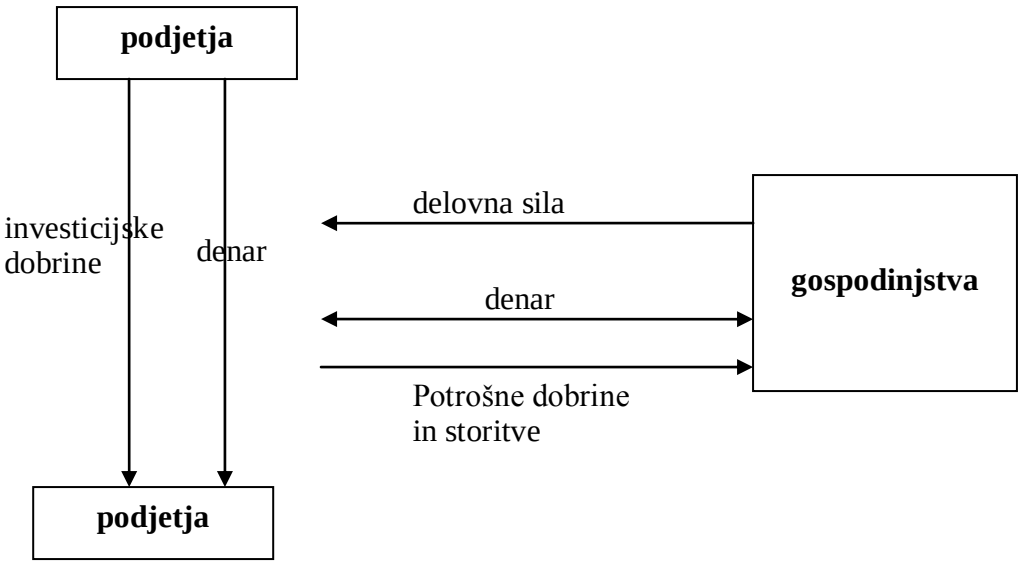

Slika 4:Poenostavjena slika trga

1.1.6 Gospodarske ureditve

V svetu obstajajo različni gospodarski ureditve. Tri najznačilnejše oblike so:

- zasebno lastništvo nad proizvajalnimi sredstvi
- podjetja odločajo o izdelovanju
- cene se oblikujejo na trgu
- svobodna izbira delovnega mesta (s tveganjem brezposelnosti)

SODOBNO TRŽNO GOSPODARSTVO

- varstvo socialno šibkih
- podpiranje osnovnih življenjskih in kulturnih potreb
- varstvo okolja
- ogroža jih globalizacija

EKOSOCIALNO TRŽNO GOSPODARSTVO

- ni zasebnega lastništva nad proizvajalnimi sredstvi
- pretežno centralno načrtovanje proizvodnih programov in cen
- omejena izbira delovnega mesta (po večini ni brezposelnosti)

PLANSKO GOSPODARSTVO

1.1.7 Premisli

1. Pomisli in odgovori!
Navedi primere za dobrine v omejenih količinah.
Navedi tipične primere za dobrine, ki jih izdelujemo v velikih količinah in moramo zanje prej iskati odjemalce (potrošnike).
Navedi primere za potrebe, ki jih je treba najprej vzbuditi (npr. z reklamo), šele potem jih gospodarstvo zadovoljuje.

2. Poišči primere za vodoravno specializacijo v naslednjih panogah:
- tekstilna industrija,
- osebne storitve,
- bela tehnika.

3. V katerem sektorju gospodarstva so v Sloveniji proizvedli največ dobrin in opravili največ storitev:
- v primarni proizvodnji,
- predelovalnih dejavnostih ali
- na področju storitev ?

4. Zbiraj vesti o slovenskem gospodarstvu pri prehodu na tržno gospodarstvo in njegovih problemih, ki so pri tem nastali.

1.1.8 Vprašanja za ponavljanje

1. Kdo so udeleženci v gospodarstvu?
2. Opredelite njihove raznovrstne potrebe in dobrine.
3. Kje se srečamo z delitvijo dela?
4. Opredelite vodoravno in navpično specializacijo podjetij in navedi primere.
5. Kaj pomeni trg?
6. Katere gospodarske ureditve obstajajo v svetu in katere so njihove osnovne značilnosti?

Vir: Potočnik V., Furlan M., 2003

U L I – 2

1.2 Podjetje in okolje

Novi pojmi:

- sindikat – združenje delavcev ali zastopstvo delovne sile
- zbornica – javna ustanova, ki zastopa podjetja in svetuje podjetjem
- panoga – področje gospodarske dejavnosti (trgovina, industrija ...)
- proizvodni faktorji - so delovna sila, sredstva za delo in predmeti dela
- kapital – premoženje v denarju, ki ga nekdo vloži v podjetje
- financiranje - z denarjem podpreti kaj, plačevanje
- investiranje – vložiti denar v nakup stvari

1.2.1 Podjetje in njegovo družbeno okolje

Družbeno okolje, podjetje in zahteve njegovih partnerjev prikazuje naslednja shema:

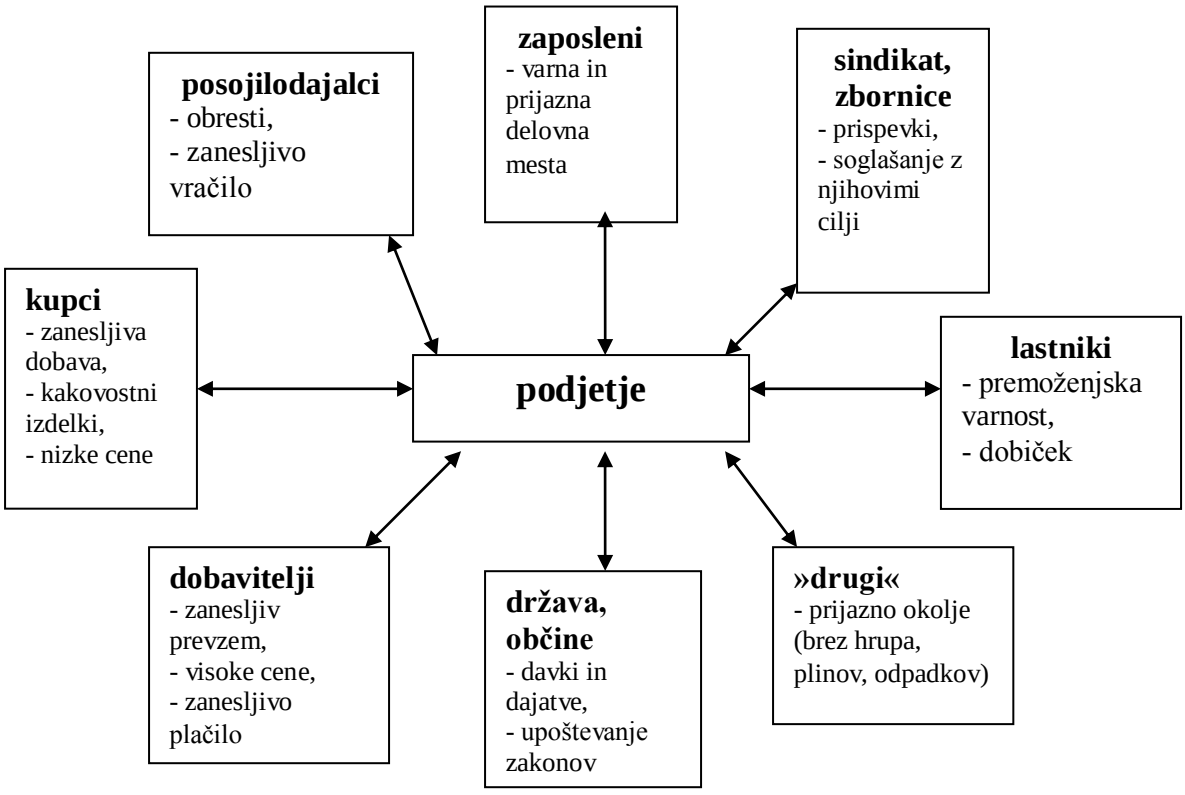

Slika 5: Podjetje in njegovo okolje

1.2.2 Vrste podjetij

V gospodarski praksi se pojavljajo zelo raznovrstna podjetja. Da bi imeli boljši pregled nad vrstami podjetij, jih lahko razvrščamo v skupine po različnih vidikih.

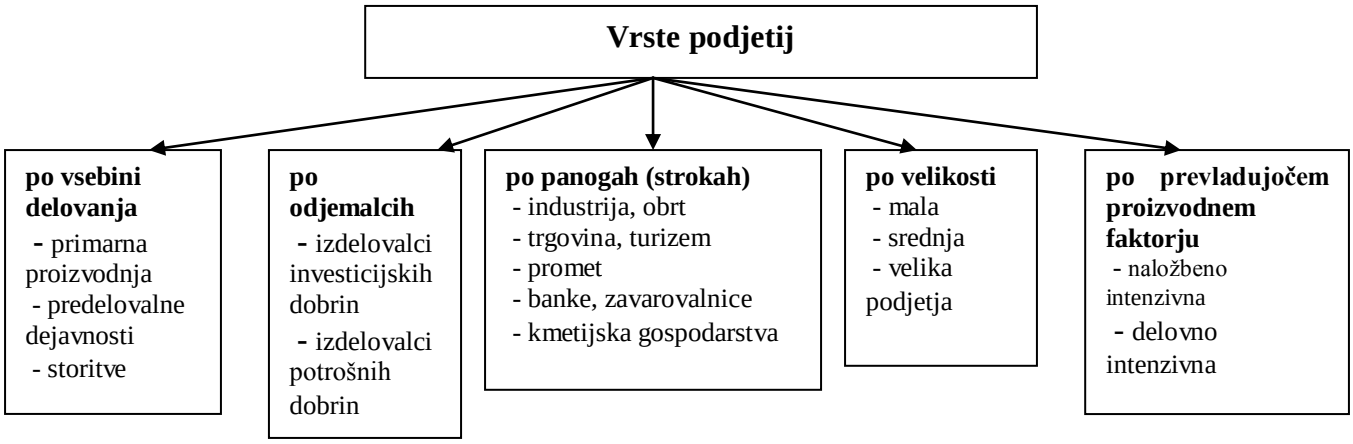

Slika 6: Skupine podjetij po različnih kriterijih

Podjetja lahko nadalje razvrstimo glede na cilj njihove gospodarske dejavnosti na:

- zasebno gospodarska podjetja
- javna podjetja

1.2.3 Razčlemba premoženja podjetja

Premoženje podjetja sestavljajo različna sredstva, ki so prikazana v spodnji shemi:

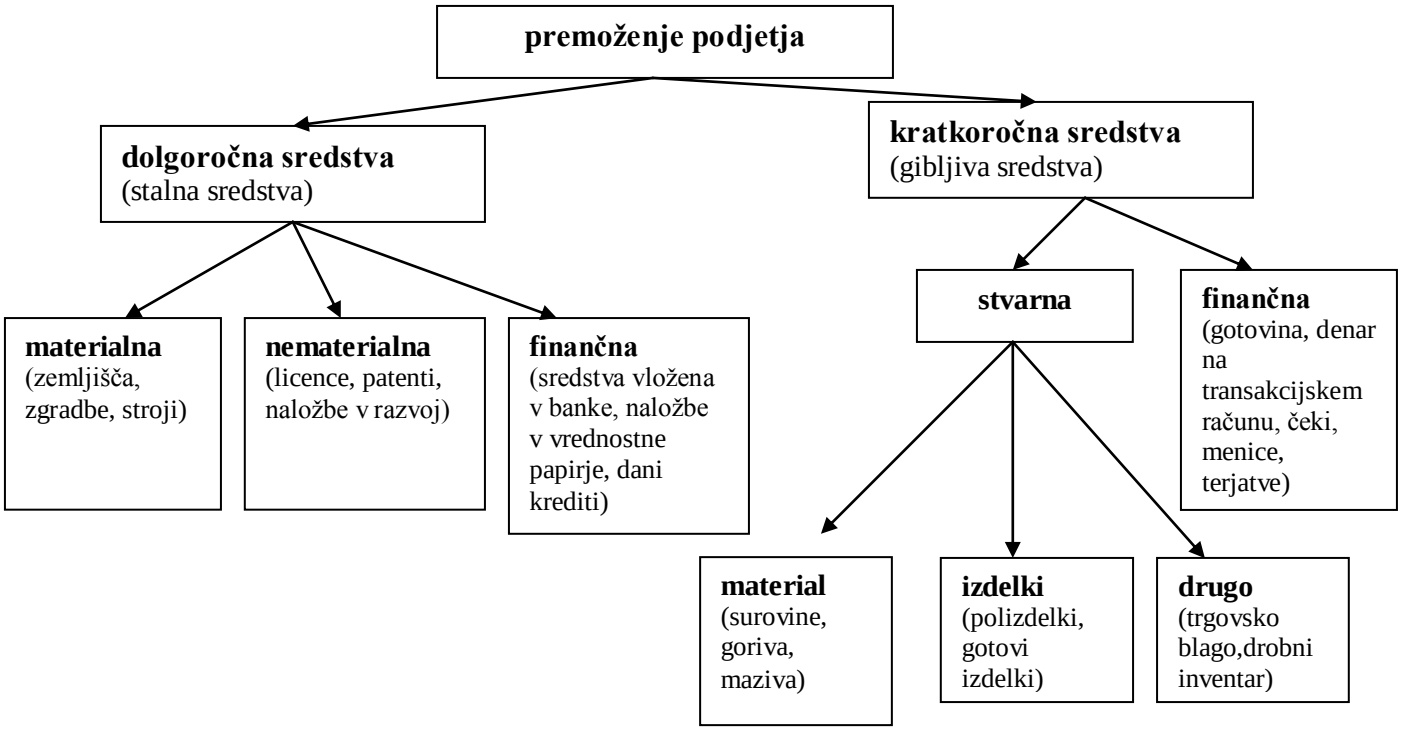

Slika 7:Sredstva v podjetju

Podjetja vodijo evidenco sredstev v izkazu stanja ali bilanci stanja, ki je hkrati vrednostni prikaz stanja premoženja ali sredstev na eni strani, na drugi strani pa virov od koder je podjetje ta sredstva prejelo.

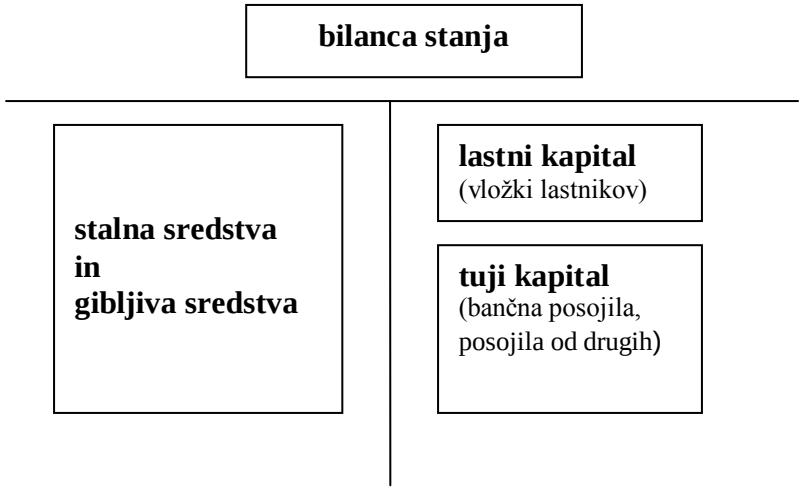

Slika 8: Uravnoteženje med sredstvi in viri sredstev

1.2.4 Področja dela v podjetju (funkcije)

Podjetja so načrtno organizirane gospodarske enote, v katerih ljudje s svojo delovno silo in s pomočjo premoženja podjetja proizvajajo izdelke in opravljajo storitve za potrebe drugih.

Shema prikazuje, kako potekajo dela med nabavo in prodajo.

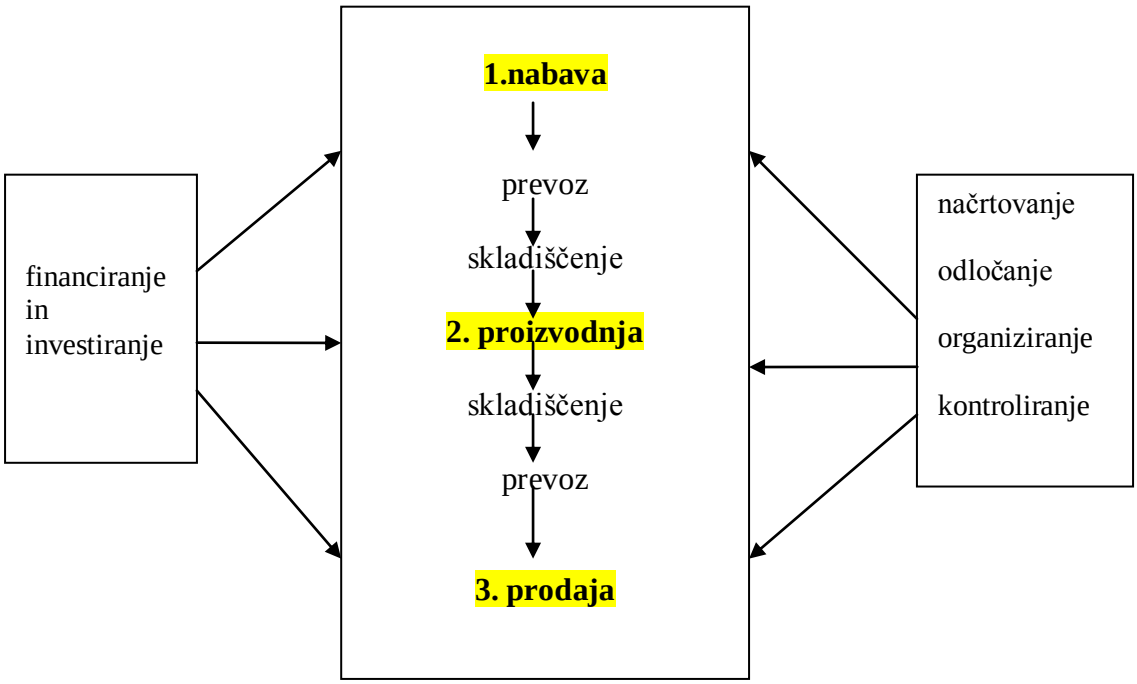

Slika 9: Krog del med nabavo in prodajo

1.2.5 Prodaja in nabava

Prodajna vrednost – stroški nakupljenega blaga = dobiček

Imeti prave informacije in sprejemati prave odločitve, je pot k dobičku.

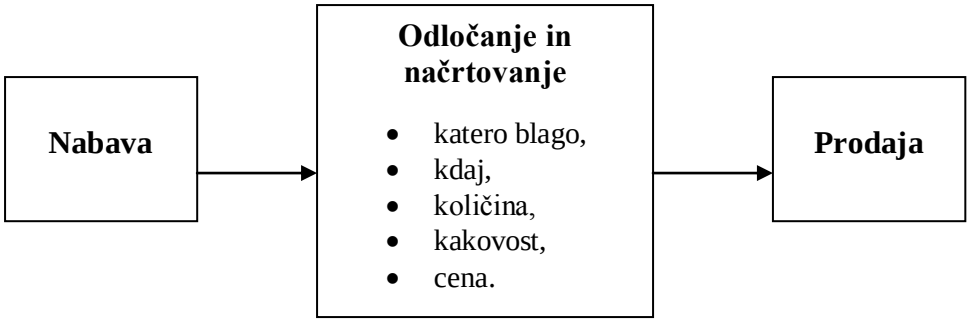

Slika 10: Odločanje pri nabavi in prodaji

1.2.6. Cilji gospodarstva

Donosnost (rentabilnost): Z vloženim kapitalom naj bi dosegli primeren dobiček.
Z njim lahko povečamo vloženi kapital, lahko pa ga namenimo tudi za financiranje investicij in plačilo dela podjetnika.

$$\text{Donosnost} = \frac{\text{dobiček}}{\text{kapital}}$$

Gospodarnost (ekonomičnost): Proizvajati dobrine in opravljati storitve je treba kar najbolj varčno. Da bi podjetje dosegalo svoje poslovne cilje, se mora usmerjati predvsem na trg **(tržna usmeritev)**. To pomeni, da mora proizvajati izdelke in opravljati storitve, ki zadovoljujejo obstoječe potrebe, včasih pa jih tudi vzbujati.

$$\text{Ekonomičnost} = \frac{\text{prihodki}}{\text{odhodki}} \quad \text{ali} \quad \frac{\text{vrednost prodaje}}{\text{vrednost vložka}}$$

Produktivnost: Označuje količinoizdelkov, storitev glede na število delavcev v določenem času. Produktivnost lahko povečamo s strokovnim usposabljanjem, višjo motivacijo in boljšo proizvodno opremo.

$$\text{Produktivnost} = \frac{\text{obseg proizvodnje}}{\text{vloženo delo}}$$

1.2.7 Premisli

1. Prirediti nameravate zabavo za 20 gostov. Postreči želite kruhke in pijačo. Najprej načrtujete hrupno glasbo, pozneje se odločite za bolj umirjeno. Prostor želite okrasiti. Sosede obvestite, da bo malo glasno. Naslednji dan bodo k vašim staršem prišli gostje, zato mora biti stanovanje spet čisto. Naredite načrt za potek del, ocenite čas.
Načrtujte, kdaj boste kaj potrebovali in koliko.

2. Odpreti želite točilnico ob cesti. Katere premoženjske dobrine boste potrebovali? Sestavite popoln seznam.

3.Trgovec s pisarniškimi stroji kupi računalnike. Ali gre pri tem za stalna ali gibljiva sredstva?

1.2.8. Vprašanja za ponavljanje

1. Opredelite okolje podjetja in zahteve posameznih partnerjev.
2. Razložite vrste podjetij po različnih kriterijih.
3. Naštejte vsaj tri javna in tri zasebna podjetja.
4. Kaj so investicijske in kaj potrošne dobrine?
5. Kaj predstavlja premoženje podjetja?
6. Kaj vodi podjetje v bilanci stanja?
7. Naštejte funkcije podjetja.
8. Razložite krog »od nabave do prodaje«.
9. Pojasnite tri cilje podjetja: donosnost, gospodarnost, produktivnost.

Vir: Potočnik V., Furlan M., 2003

U L I - 3

1.3 Dejavnosti, industrija, obrt

Novi pojmi:

- Mezda - plača
- učinki - v gospodarstvu ta pojem označuje skupaj izdelke, storitve in trgovsko blago
- konkurenca - tekmovanje s kom
- lokacija podjetja - določitev mesta, prostora
- investicija.- nabava nove nepremičnine ali premičnine
- rekonstrukcija - posodobitev

1.3.1 Dejavnosti

Vsako podjetje se razvršča v eno gospodarsko panogo. To razvrstitev si lahko ogledamo v Standardni kvalifikaciji dejavnosti, ki jo najdemo na spletni strani Statističnega urada Slovenije. Te dejavnosti so:

- **primarne** (kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo …)
- **sekundarne** (industrija, energetika, gradbeništvo, proizvodne storitve)
- **terciarne** (promet, trgovina, turizem, zavarovalnice, banke …)
- **kvartarne** (kultura, šolstvo, znanost, državna uprava, politične organizacije)

1.3.2 Industrija

1.3.2.1 Značilnosti

Materialne dobrine so do pred približno 300 leti proizvajali le v majhnih rokodelskih delavnicah. Nato so izdelovanje dobrin postopoma racionalizirali, kar prikazuje spodnja slika.

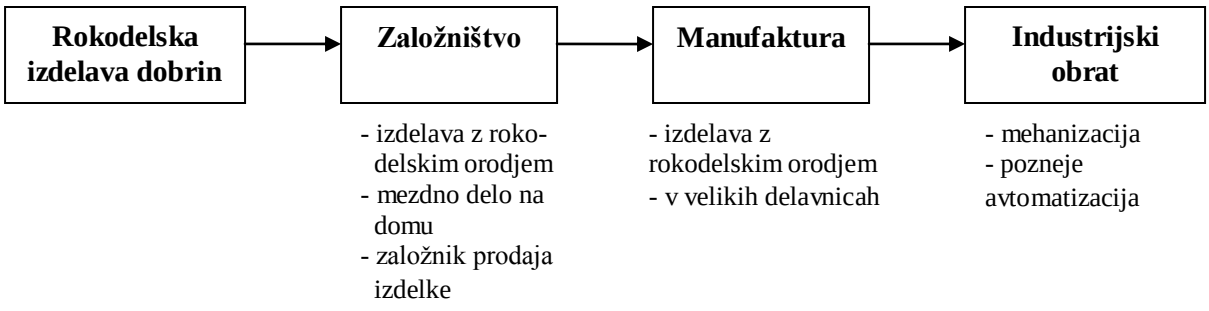

Slika 11:Racionalizacija proizvodnje materialnih dobrin

Značilnosti industrije

- naložba v stalna in gibljiva sredstva
- velika delitev dela
- stroji in avtomatizacija
- različne organizacije izdelave: delavniška, skupinska in na tekočem traku
- pridobivanje surovin, proizvodnja investicijske opreme, proizvodnja blaga za široko potrošnjo
- vodenje tehnične in komercialne dejavnosti
- različne vrste proizvodnje: serijska, posamična, množična

1.3.2.2 Lokacija industrijskega podjetja

Lokacija je kraj, na katerem podjetje deluje. Izbira primerne lokacije je bistvenega pomena za uspeh ali neuspeh podjetja. Neugodno izbrane lokacije velikih investicij, zaradi vezanosti zaposlenih na kraj itd., skoraj ne moremo spremeniti. Ravno zaradi dolgoročnih posledic je potrebno pri odločanju o lokaciji poznati in tudi upoštevati naslednje dejavnike:

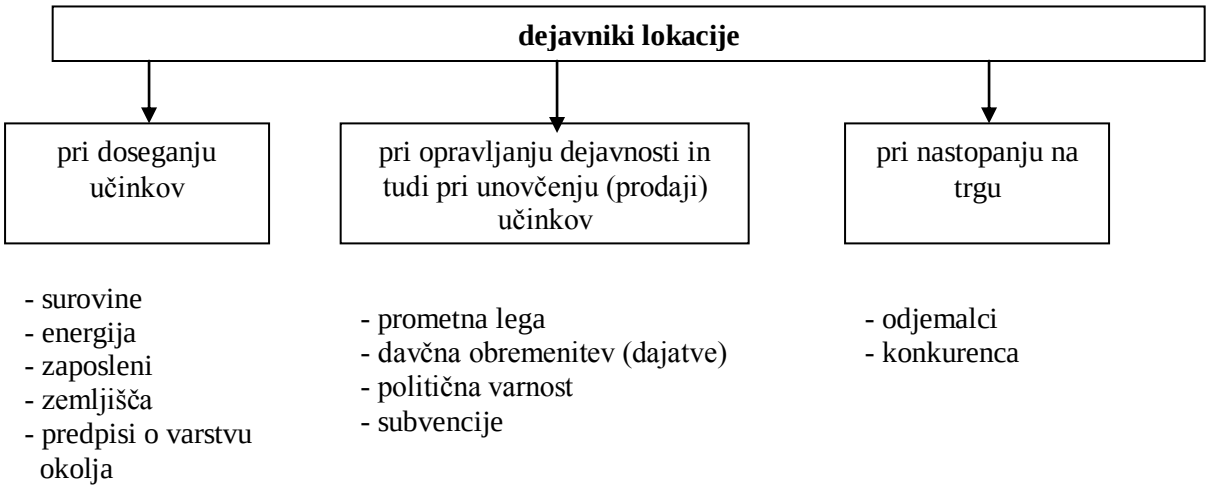

Slika 12: Dejavniki, ki vplivajo na izbiro lokacije

1.3.2.3 Poslovna področja industrijskih podjetij

Industrijsko proizvodnjo omogočajo naslednja poslovna področja:

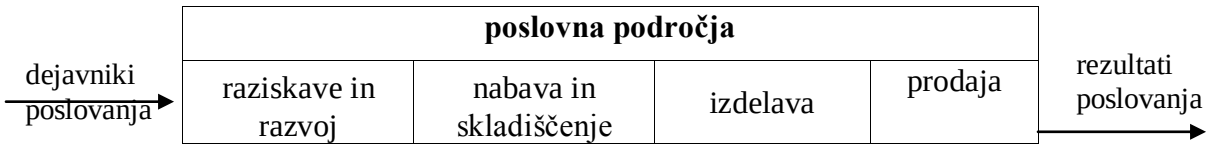

Slika 13: Shema poslovnih področij

1.3.3 Način proizvajanja

Industrija ali obrt ima lahko naslednje načine proizvajanja ali izdelave:

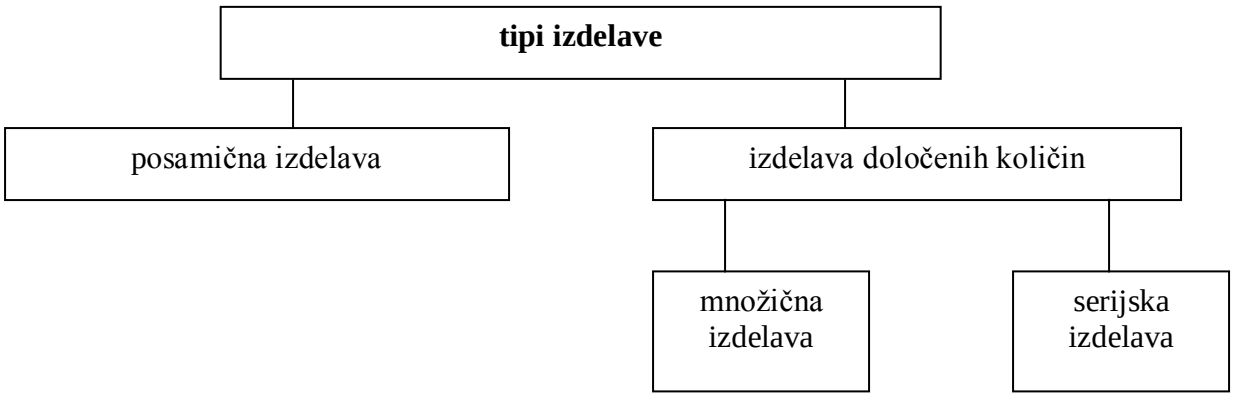

Slika 14: Načini proizvajanja

a) Posamična izdelava

Izdelujemo samo eno enoto enega (istega) izdelka ali različnih izdelkov (praviloma po naročilu). Takšen način izdelave je običajen:

- v obrti (izdelava po meri)
- v industriji – pri strojegradnji (izdelava turbin, parnih kotlov, ladij, papirnih strojev, rotacijskih strojev)
- v visoki in nizki gradnji (gradnja mostov)
- pri izgradnji kompletnega industrijskega obrata (npr. železarne, mlekarne itd.)

b) Serijska izdelava

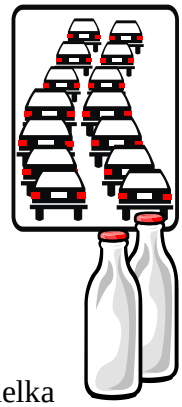

Različne proizvode izdelujemo hkrati na številnih proizvodnih napravah v omejenem številu kosov (serija, partija). Ker se posamezni izdelki konstrukcijsko razlikujejo, jih je možno izdelovati le na posebnih proizvodnih napravah. Menjava serij zahteva rekonstrukcijo proizvajalnih sredstev. Praviloma si zaradi stroškov ne moremo zamisliti, da bi ponovili serijo, ki se je iztekla. Kadar serijo izdelujemo dolgo časa nespremenjeno, lahko nastane množična ali masovna proizvodnja **(**avtomobili, stroji, gospodinjski aparati, radijski in televizijski sprejemniki itd.).

c) Množična izdelava

V neprekinjeno ponavljajočem procesu izdelujemo neomejeno število enot enega (istega) izdelka ali različnih izdelkov. Ni določeno, kdaj se bo proizvodnja končala (mlečni izdelki, kruh, opeka …).

1.3.4. Obrt

Značilnosti obrtnega podjetja so naslednje:

- V obrtnem podjetju je delitev dela manj pomembna.
- V obrti skoraj ni avtomatiziranih delovnih operacij.
- Proizvodnja je usmerjena na posamične potrebe kupcev (po meri izdelana oblačila, posebej izdelano pohištvo, popravila vseh vrst itd.). Množična izdelava je za obrtno podjetje nepomembna.
- Obrt dela po naročilu. To pomeni, da izdeluje manj na zalogo kot industrija.
- Sam podjetnik je strokovnjak za izvajanje dela in pogosto sodeluje pri delu.
- Lastnik in delavci so pogosto osebno povezani.
- Pogosto sodelujejo tudi družinski člani.
- Potreba po kapitalu je manjša kakor pri industrijskem podjetju, zato prevladujejo samostojni podjetniki.
- V zadnjem času narašča število obrtnih podjetij v obliki družb z omejeno odgovornostjo. To je posledica dejstva, da je tveganje omejeno, podjetniku in njegovim svojcem pa je omogočena zaposlitev v lastnem podjetju.

1.3.4.1 Vrste obrtnih podjetij

Obrtna podjetja delimo lahko na dva načina:

. - a) Obrtna proizvodna podjetja

b) Obrtna storitvena podjetja

- ali:

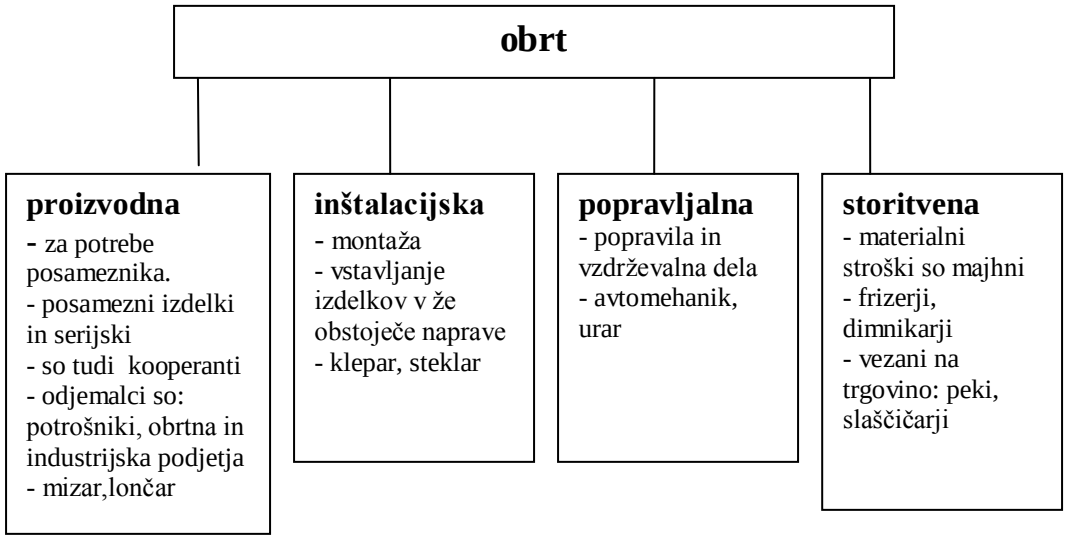

Slika15: Delitev obrtnih podjetij

1.3.5 Premisli

1. Premislite, ali so naslednji izdelki primernejši za posamično, serijsko ali množično proizvodnjo. Prav tako premislite, ali bo izdelavni proces organiziran kot delavniška ali skupinska izdelava, ali izdelava na tekočem traku:

a) oblazinjeno pohištvo, ki je po želji kupcev tapecirano z različnim pohištvenim blagom,
b) hladilniki za gospodinjstva,
c) tankerji za prevoz nafte,
d) avtomobilske gume,
e) montažne kabine za savno,
f) mešalci za beton,
g) ograjna mreža v rolah.

1.3.6 Vprašanja za ponavljanje

1. Kako se je razvijala industrija?
2. Zakaj je pomembna lokacija podjetja?
3. Katera so poslovna področja v podjetju?
4. Opišite tipe industrijske izdelave.
5. Kaj je značilno za obrt?

Vir: Potočnik V., Furlan M., 2007

Novi pojmi:

- supermarket - oblika trgovine na drobno
- sortiment - izbor vrste izdelkov, ki ga ima trgovina (npr: oblačila, čevlje in torbice)
- detajlisti - trgovine na drobno (prodaja potrošnikom)
- grosisti - trgovine na debelo (prodaja podjetjem, trgovinam, gostinskim podjetjem)
- eksport- izvoz
- import - uvoz
- tarifa - cena za pošiljko pri prometu blaga

1.4.1 Trgovina

Vrste trgovinskih podjetij so prikazane v naslednji shemi:

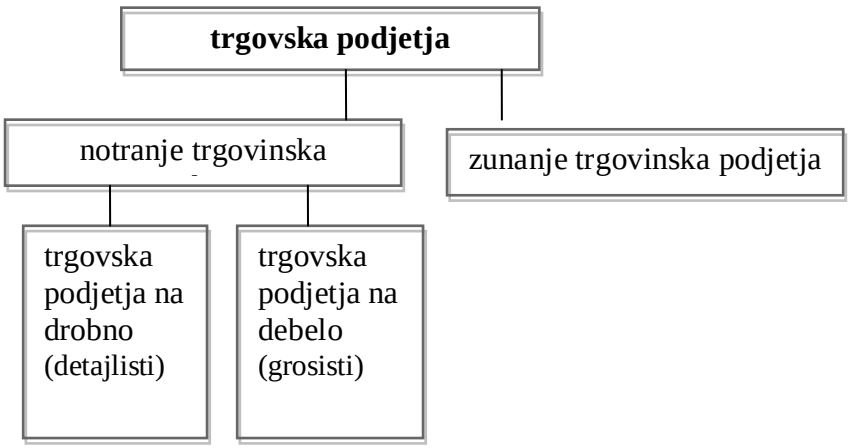

Slika 16: Delitev trgovinskih podjetij

Notranjetrgovinska podjetja poslujejo (nabavljajo in prodajajo) izključno ali pretežno na domačem trgu.
Zunanjetrgovinska podjetja poslujejo izključno ali v znatnem obsegu na tujih trgih.
Trgovci na drobno prodajajo blago končnim porabnikom (potrošnikom).
Trgovci na debelo prodajajo blago drugim podjetjem, npr. predelovalcem, ki ga še naprej predelujejo v nove izdelke, in trgovcem na drobno.

1.4.1.1 Pomen trženjske usmeritve za podjetje

Prodaja je zadnja in najpomembnejša faza poslovanja podjetja. Če podjetje ne more prodati svojih izdelkov oziroma ponujenih storitev, ne more preživeti.

Tudi splošno koristne organizacije in ustanove (npr. športna društva, gledališča, šole, ..) morajo tržiti svoje ″proizvode″, ker sicer njihov obstoj ne bi bil upravičen.

Vse organizacije morajo pri trženju upoštevati štiri vrste politike.

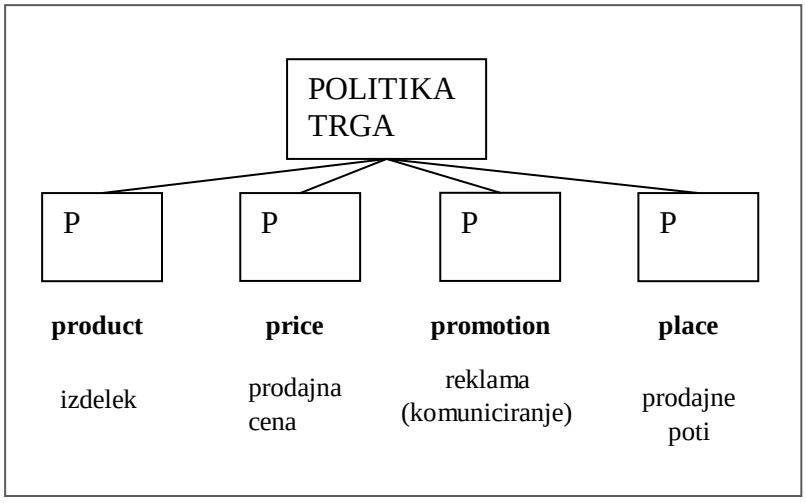

Slika 17.:Vrste politike trga

- **Politika izdelkov** in sortimenta se nanaša na program izdelkov, na sestavo posameznega izdelka in dodatne storitve, kot so servis, garancija itd.
- **S politiko prodajnih cen** oblikujemo prodajne cene in pogoje (npr. višino rabatov, dobavne in plačilne pogoje).
- **Politika prodajnih poti** se nanaša na organizacijsko obliko prodajanja (npr. lastna prodajna služba, prodaja po trgovskih zastopnikih, prodaja s pomočjo trgovin).
- **Politika komuniciranja** obsega reklamo, pospeševanje prodaje in stike z javnostjo.

1.4.2 Promet

Promet izpolnjuje tri naloge:

- Omogoča ljudem, da zadovoljujejo svoje potrebe po potrošnji različnih dobrin. Brez prometa bi ljudje porabljali le to, kar se proizvaja v njihovi neposredni okolici. To velja za materialne dobrine (živila, uporabno blago) in tudi za storitve (npr. počitniška potovanja).
- Omogoča delitev dela med podjetji na notranjem in mednarodnem območju. Brez prometa ne bi bilo delitve dela med podjetji, ker ne bi mogli menjavati dobrin.
- Omogoča kulturno in politično sožitje ljudi. Brez prenosa sporočil ne bi mogli uveljavljati enotnih zakonov, izvajati demokratičnih volitev na širših območjih in širiti kulturnih storitev (npr. pošiljanje knjig, radijske oddaje).

Promet omogočajo različna prometna sredstva. Shema prikazuje vrste prometa:

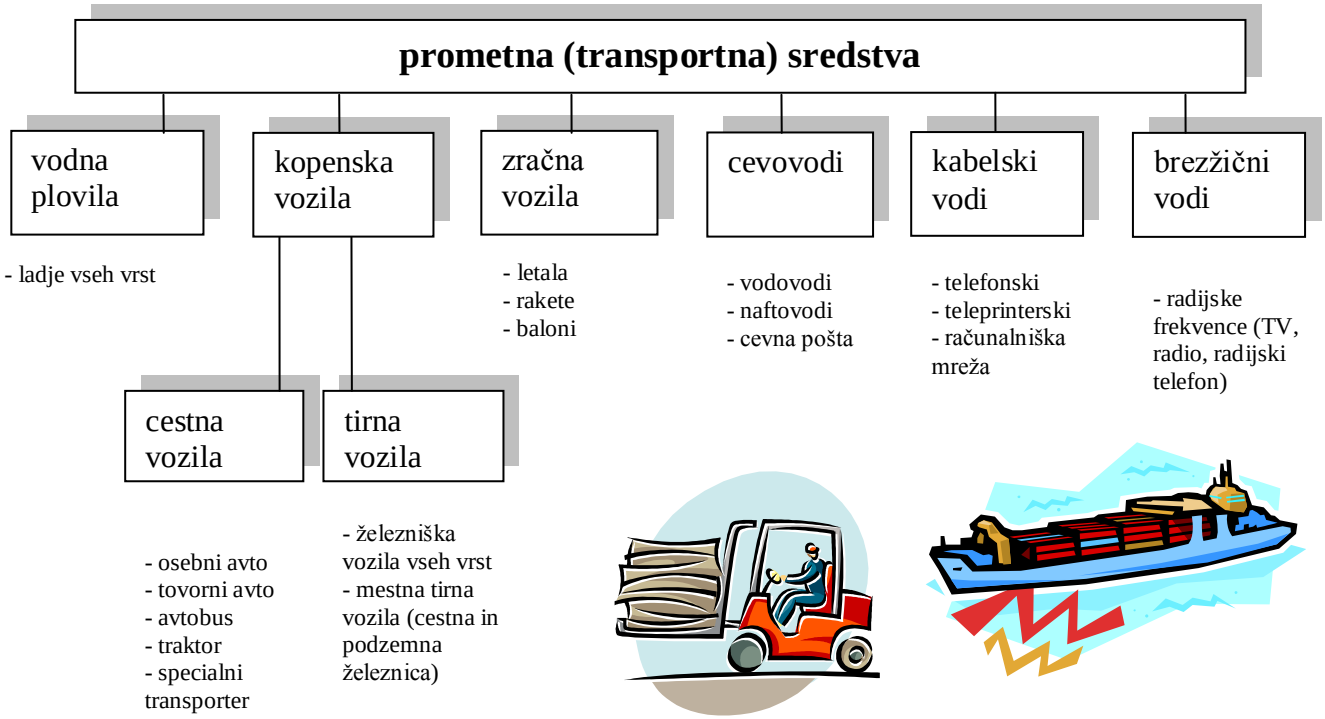

Slika 18:Vrste prometnih sredstev

1.4.3. Špedicija

Podjetja, označena kot špedicijska, opravljajo številne storitve.

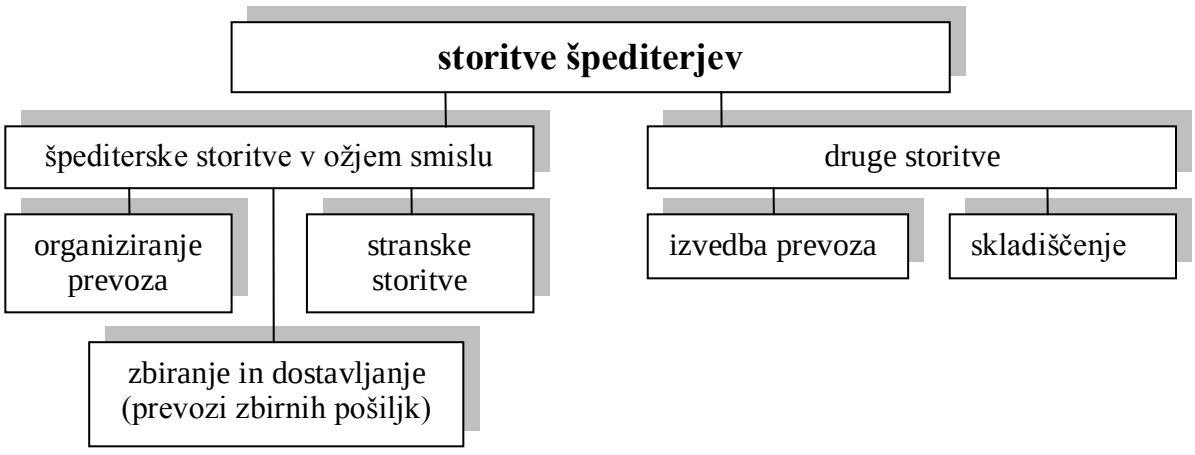

Slika 19: Shema špediterskih storitev

Naloge špediterja so naslednje:

- izbere ustrezno prevozno sredstvo,
- sklene prevozno pogodbo s prevoznikom,
- izpolni prevozne listine,
- skrbi za preložitev, če je potrebno (npr. pomorski špediterji imajo pogosto svoje nakladalne naprave, kot so žerjavi itd.; železniški špediterji razpolagajo z lastnimi nakladalnimi rampami, viličarji itd.).

Špediter lahko prevzame še **stranske storitve**:

- embaliranje blaga, vključno s stranskimi storitvami, kot so tehtanje, preštevanje, kontroliranje blaga,
- izbira ustrezne embalaže;
- dostava izposojene embalaže (npr. kontejnerjev),
- prodaja embalaže (npr. za vodo nepropustni zaboji za pomorski prevoz),
- označevanje embalaže,
- zavarovanje blaga (sklenitev transportnega zavarovanja),
- carinjenje,
- dostava prevoznih listin prejemniku pošiljke.

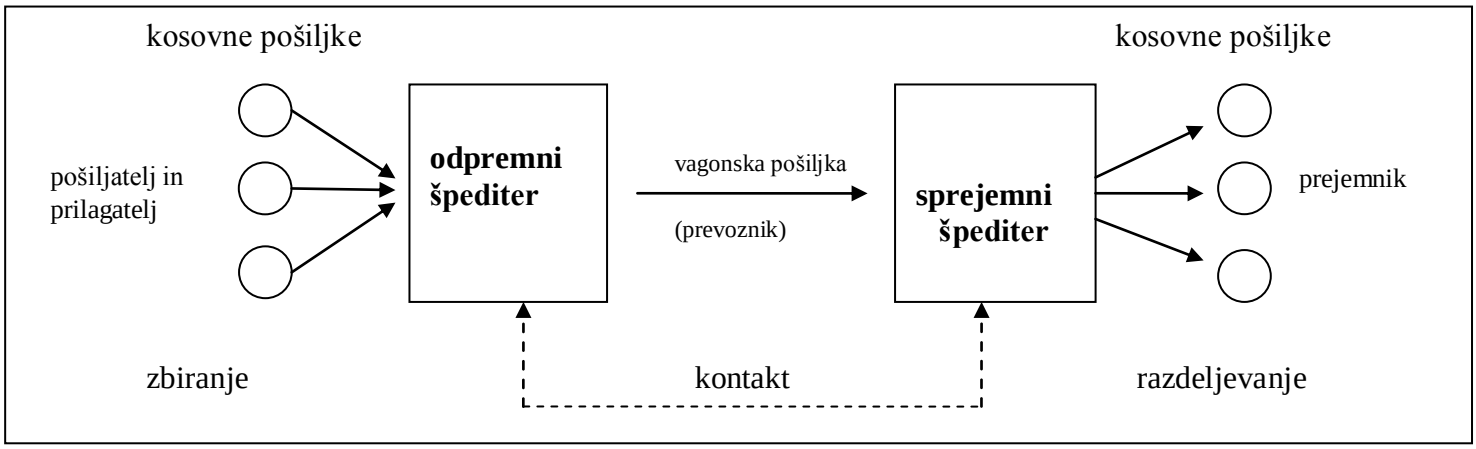

Slika 20: Primer prometa zbirne pošiljke od pošiljatelja do prejemnika

Zbirni promet ima za vse udeležence naslednje prednosti:

- pošiljatelji prejmejo ugodnejše tarife,
- špediter je konkurenčno sposobnejši, ker lahko ponuja nižje tarife tudi za kosovne pošiljke,
- prevoznik bolje izkorišča svoje prevozne zmogljivosti.

1.4.3.1 Tovorni listi

V prometu so potrebni različni tovorni listi, in sicer:

- cestni promet - cestni tovorni list - CMR (mednarodni sporazum o prevozni pogodbi)
- železniški promet - železniški tovorni list
- ladijski promet - ladijski tovorni list (konosament ali nakladnica)
- letalski promet - letalski tovorni list

1.4.5 Premisli

1. Na prodajalnah, ki jih poznate, so naslednji napisi ″Supermarket z živili″ in ″Diskontna prodaja čevljev″. Kakšne so značilnosti teh organizacijskih oblik trgovine na drobno?

2. Želite prepeljati blago iz Ljubljane v Stockholm.
   a) Katere prevozne poti pridejo v poštev?
   b) Od česa je odvisna izbira vozne poti?
   c) Katere prednosti in slabe strani imajo posamezne prevozne poti?
   d) Katere prevozne listine potrebujete za posamezne prevozne poti?

3. Na katere načine lahko izpeljemo prevoz »od vrat do vrat«? S katerimi sredstvi se pretovarjanju ne moremo izogniti, vendar ga lahko poenostavimo?

4. Označite s številkami 1- 4 tisto transportno sredstvo, ki najbolj ustreza značilnostim prometnih poti. Pri tem s št. 1 označi najustreznejše, s št. 4 pa najmanj ustrezno sredstvo.

	železnica	kamion	letalo	ladja
cena				
hitrost				
varnost				
točnost				
množični transport				

Vir: Potočnik V., Furlan M., 2007

1.4.6 Vprašanja za ponavljanje

1. Kateri dejavniki vplivajo na višino prevoznine?
2. Katere vrste prevoza ločujemo v notranjem in mednarodnem prometu in v čem se razlikujejo?
3. Kaj pomeni kombiniran prevoz?
4. Kakšna je razlika med vagonsko in kosovno pošiljko?
5. Kakšne so prednost in slabosti cestnega, letalskega, železniškega in ladijskega prometa?
6. Kaj pošiljamo po pošti?

U L I - 5

1.5 Sekundarne in terciarne dejavnosti

Novi pojmi:

- renta - prejemek v bodočnosti
- demografija - kar se tiče prebivalstva
- individualno zavarovanje - prostovoljno zavarovanje posameznika
- socialno zavarovanje - po zakonu obvezno zavarovanje, ki ga plačujeta delodajalec in delojemalec
- riziko - tveganje
- plasirati – prodajati, razpečevati

1.5.1. Zavarovanje

Vsak posameznik in vsako podjetje se poskuša zavarovati pred nevarnostmi. Ukrepi, ki omogočajo zaščito pred nevarnostmi, sestavljajo zavarovalno (rizično) politiko. V Sloveniji urejata zavarovanje dva zakona: Zakon o obligacijskih razmerjih in Zakon o zavarovalnicah.

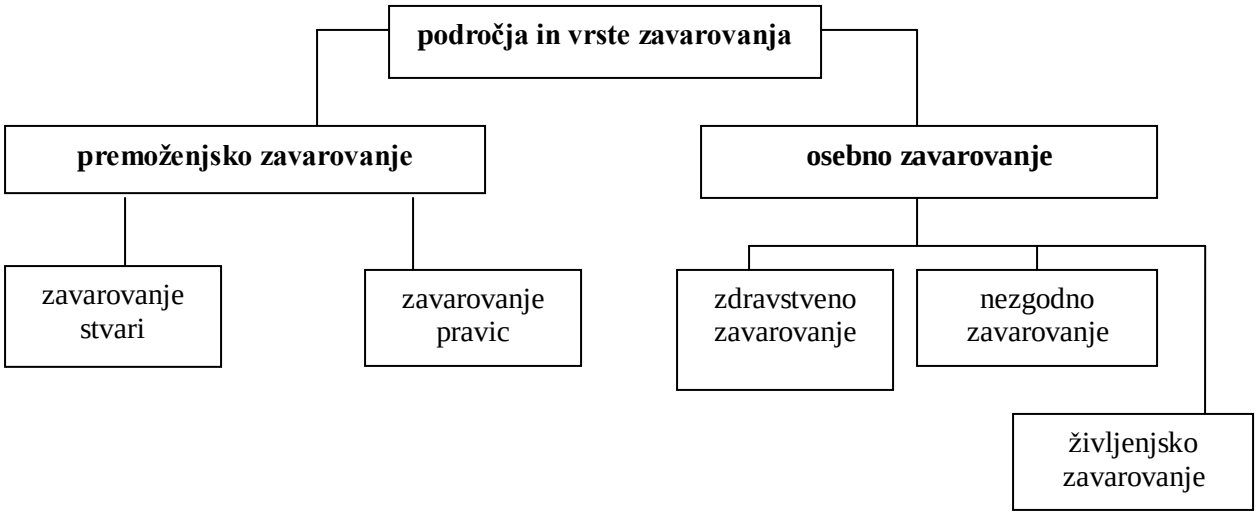

Slika 21: Področja in vrste zavarovanja

1.5.1.1. Zavarovalna pogodba

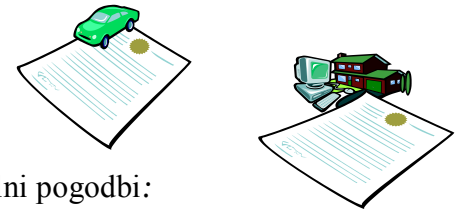

Naslednja shema pokaže vse udeležence, ki nastopajo pri zavarovalni pogodbi*:*

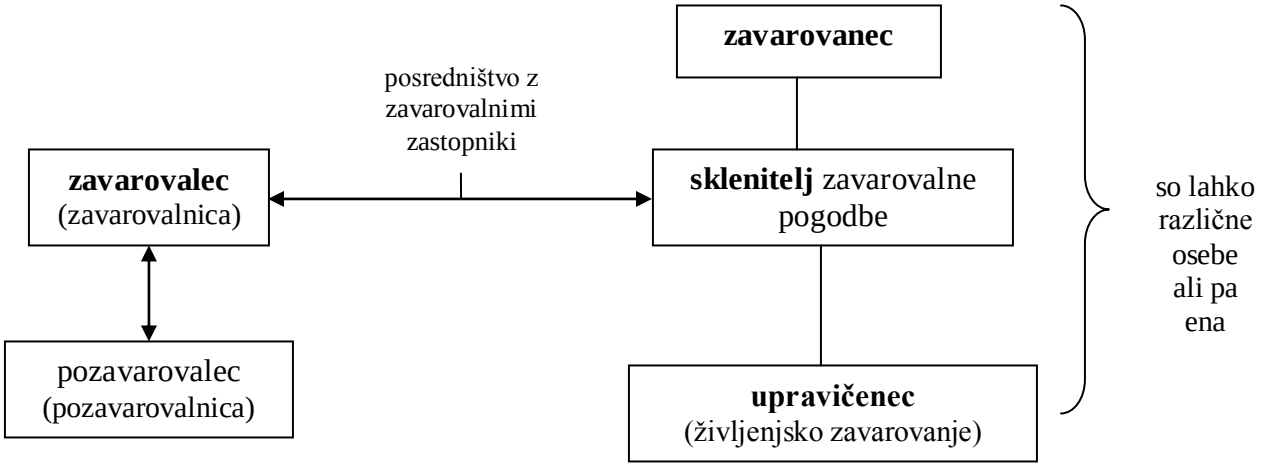

Slika 22: Udeleženci pri zavarovalni pogodbi

Zavarovalnica prevzame tveganje, prejme premijo, ponudi storitve ob nastanku zavarovalnega primera.

Sklenitelj zavarovanja sklene zavarovalno pogodbo z zavarovalnico in plača premijo.

Zavarovanec prejme zavarovalno storitev. Zavarovanec ni nujno tudi sklenitelj zavarovanja (npr. oče sklene požarno zavarovanje za sinovo stanovanje – oče je sklenitelj zavarovalne pogodbe, sin pa zavarovanec).

Upravičenec je lahko eden od treh udeležencev v življenjskem zavarovanju. **Upravičencu** se izplača zavarovalna vsota ob doživetju zavarovanca. Sklenitelj zavarovanja (tretja oseba) sklene zavarovanje in plačuje premijo.

Zavarovalni zastopnik lahko vstopa med partnerje pri posredovanju zavarovanja.

Pozavarovalec je tisti na katerega lahko zavarovalnica prenese del tveganja. Zavarovalno pogodbo sklepamo – kot vse druge pogodbe – na podlagi ponudbe in njenega sprejema.

1.5.2. Turizem

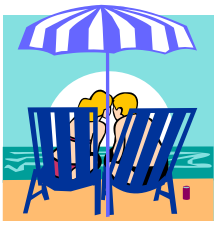

Turistične organizacije (organizatorji in izvajalci turističnih storitev) zadovoljujejo potrebe, ki so povezane s potovanji in bivanjem turistov, obiskovalcev in izletnikov v krajih izven stalnega prebivališča. Turizem ni samo dopustniški turizem.

1.5.2.1. Vrste turizma

Poznamo različne vrste turizma, kriteriji za delitev in vrste so naslednji:

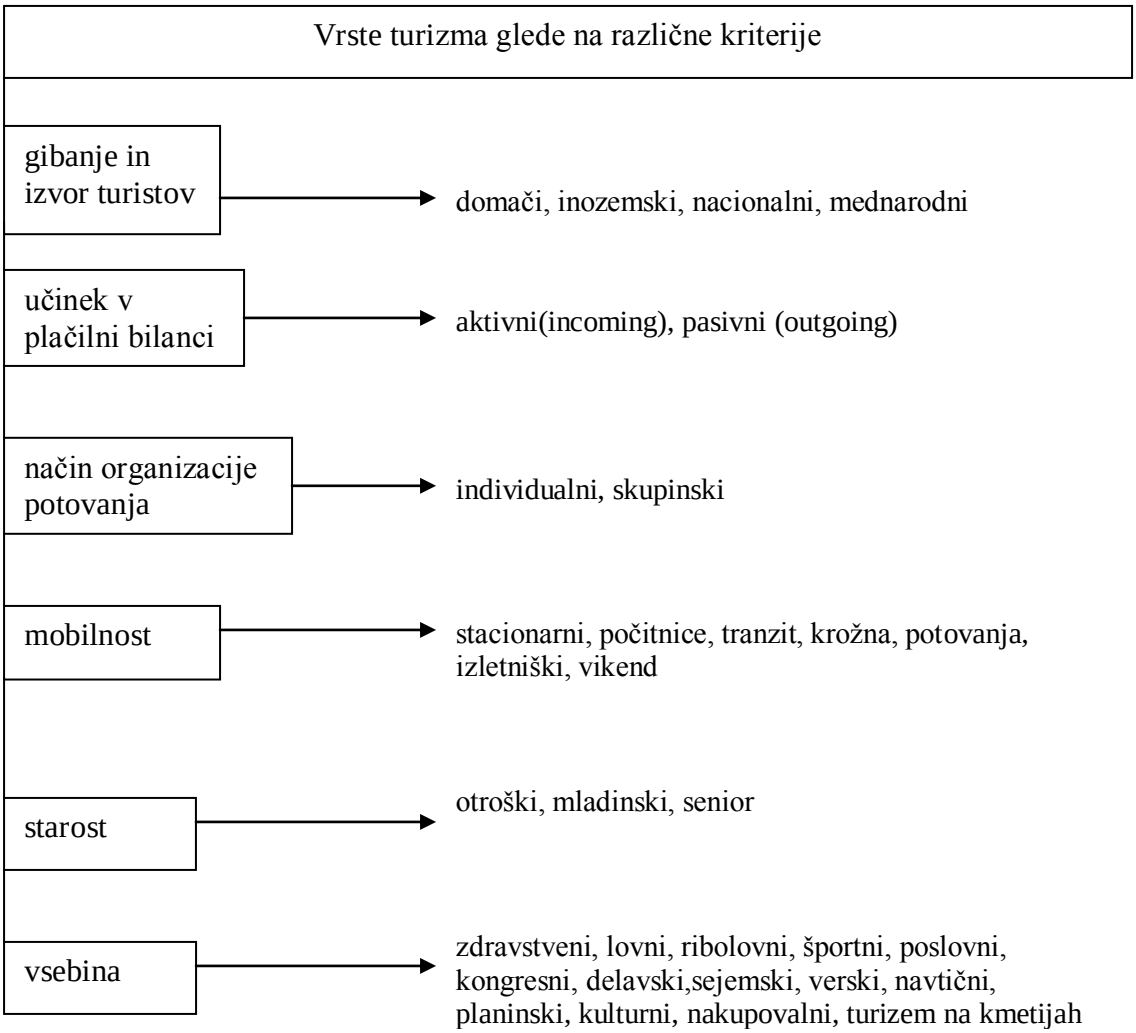

Slika 23: Vrste turizma

1.5.2.2. Dejavniki turističnega povpraševanja

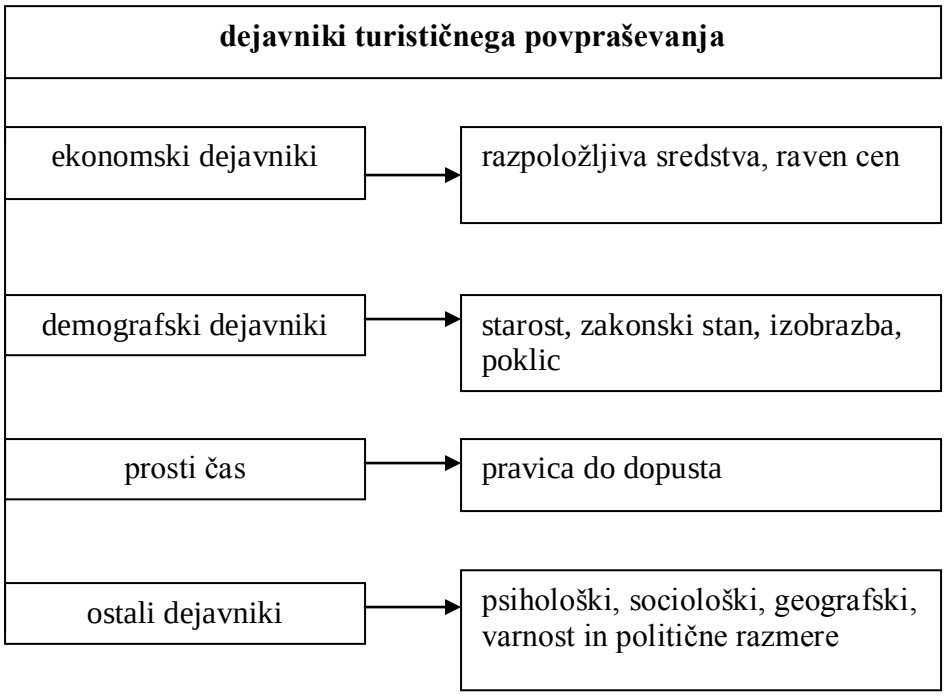

Slika 24: Dejavniki turističnega povpraševanja

1.5.2.2. Turistične organizacije in drugi dejavniki turistične ponudbe

Med turistične organizacije v ožjem pomenu besede prištevamo predvsem podjetja s področja gostinstva, ki nudijo gostom prenočitev ter prehrano, in turistične agencije. Za nemoteno izvajanje turistične dejavnosti se vključujejo številni drugi dejavniki.

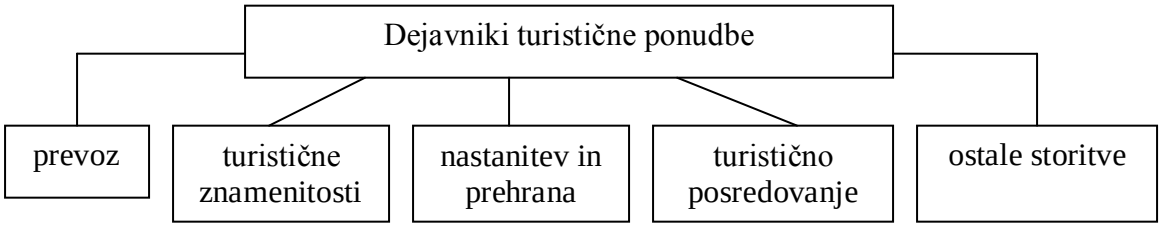

Slika 25: Dejavniki turistične ponudbe

Naloge turističnih agencij so:

- nudenje različnih informacij
- rezervacija in prodaja različnih vozovnic
- rezervacija prenočitvenih zmogljivosti in drugih gostinskih storitev (prehrane)
- druge storitve: posredovanje pri pridobitvi potnih listin, viz, prodaja vstopnic za kulturne,
- zabavne in športne prireditve, posredovanje pri sklenitvi turističnega zavarovanja; prodaja spominkov, turistične literature, menjalniški posli, posredovanje pri najemu avtomobilov (rent-a-car); izplačilo turističnih in potovalnih čekov, vodniška služba itd.

Turistične organizacije v Sloveniji so:

- turistična društva v lokalnih skupnostih
- Center za promocijo turizma in Turistična zveza na območju države,
- turistična predstavništva Gospodarske zbornice v tujini (npr. v Frankfurtu)

1.5.3 Banke

Banke so specializirane organizacije za opravljanje denarnih poslov in poslov povezanih z denarjem. Ker je tovrstna dejavnost gospodarska dejavnost v prometu blaga in storitev, se s tega stališča banke načeloma ne razlikujejo od organizacij, ki opravljajo druge gospodarske dejavnosti. Gospodarski položaj bank je zelo pomemben, saj so to subjekti, v katerih se zbirajo prosta finančna sredstva. S tem krog ni sklenjen, saj se tako zbrana finančna sredstva plasirajo v gospodarstvo in med zasebnike. Pravni položaj bank ureja poseben zakon. Ker imajo banke v gospodarskem sistemu velik pomen, postavlja zakon za njihovo ustanavljanje, pravnoorganizacijske oblike, poslovanje, upravljanje, sanacijo, stečaj in likvidacijo posebna pravila, ki se deloma razlikujejo od pravil, veljavnih za gospodarske družbe.

1.5.4 Premisli

1. Organizirali bi enotedensko potovanje po Sloveniji. Opredelite dejavnike - skupino, področje in ostalo ponudbo.
2. V čem je konkurenca turističnih agencij?
3. Razmislite, kako in s katerimi sredstvi bi turistično predstavil svoj kraj (svojo regijo, Slovenijo)?

1.5.5 Vprašanja za ponavljanje:

1. Naštejte terciarne dejavnosti
2. Opredelite pomen in vrste trgovine
3. Pojasni pomen špediterjev in njihove naloge
4. Predstavi področja in vrste zavarovanja.
5. Kdo so udeleženci v zavarovalni pogodbi?
6. Katere vrste turizma poznamo?
7. Glede na kaj se pojavlja povpraševanje po turizmu (dejavniki)?
8. Katere organizacije nastopajo v turističnih dejavnostih?
9. Naštej banke v Sloveniji. Kaj je dejavnost bank?

Vir: Potočnik V., Furlan M., 2007

2 GOSPODARJENJE IN GOSPODARSKE DEJAVNOSTI

DELOVNI LISTI

2.1 Razpolaganje z dobrinami

D L I -1

M P P

P S P

Možna MPP :sodobno gospodarstvo + kemija

Navodilo za izdelek **(Vrednost izdelka je ___ ur = _____KT)**

Cilj: Dijak predstavi podjetje

1. Obiščite podjetje in si ga oglejte . (ekskurzija)
2. Opišite podjetje, dejavnost in dobrine, ki jih podjetje uporablja, kupuje in prodaja.
3. Izdelajte predstavitveno zgibanko.

Pri izdelavi izdelka si lahko pomagate z razlago v šoli, različno literaturo, ki jo poiščete v knjižnici, na spletnih straneh …

Predstavitev izdelka bo dne: _____ (določi učitelj) .
Predstavitev lahko popestrite s slikami, power point, plakatom.
Predstavitev izdelka traja 5 minut. Pri predstavitvi upoštevajte elemente govornega nastopanja.

2.2 Zemljevid družbenih ureditev

D L I - 2

M P P

D Z I

Možna MPP : sodobno gospodarstvo in geografija

Navodilo za izdelek **(Vrednost izdelka je ___ur = _____KT)**

Cilj: Dijak loči gospodarske ureditve

1. Na priloženih zemljevidih Evrope in sveta pobarvaj države z ustreznim gospodarstvom:
a) tržno gospodarstvo
b) ekosocialno tržno gospodarstvo
d) plansko gospodarstvo.

Izdelaj ustrezno legendo.

2. Izberi si po eno državo pod a), b) in c). Opiši njihovo gospodarstvo in dejavnosti, naštej večja (znana) podjetja v teh državah.

Pri izdelavi izdelka si lahko pomagaš z razlago v šoli, različno literaturo, ki jo poiščeš v knjižnici, na spletnih straneh …

Predstavitev izdelka bo dne: _____ (določi učitelj) .
Predstavitev lahko popestrite s slikami, power point, plakatom.
Predstavitev izdelka traja do 5 minut. Pri predstavitvi upoštevajte elemente govornega nastopanja.

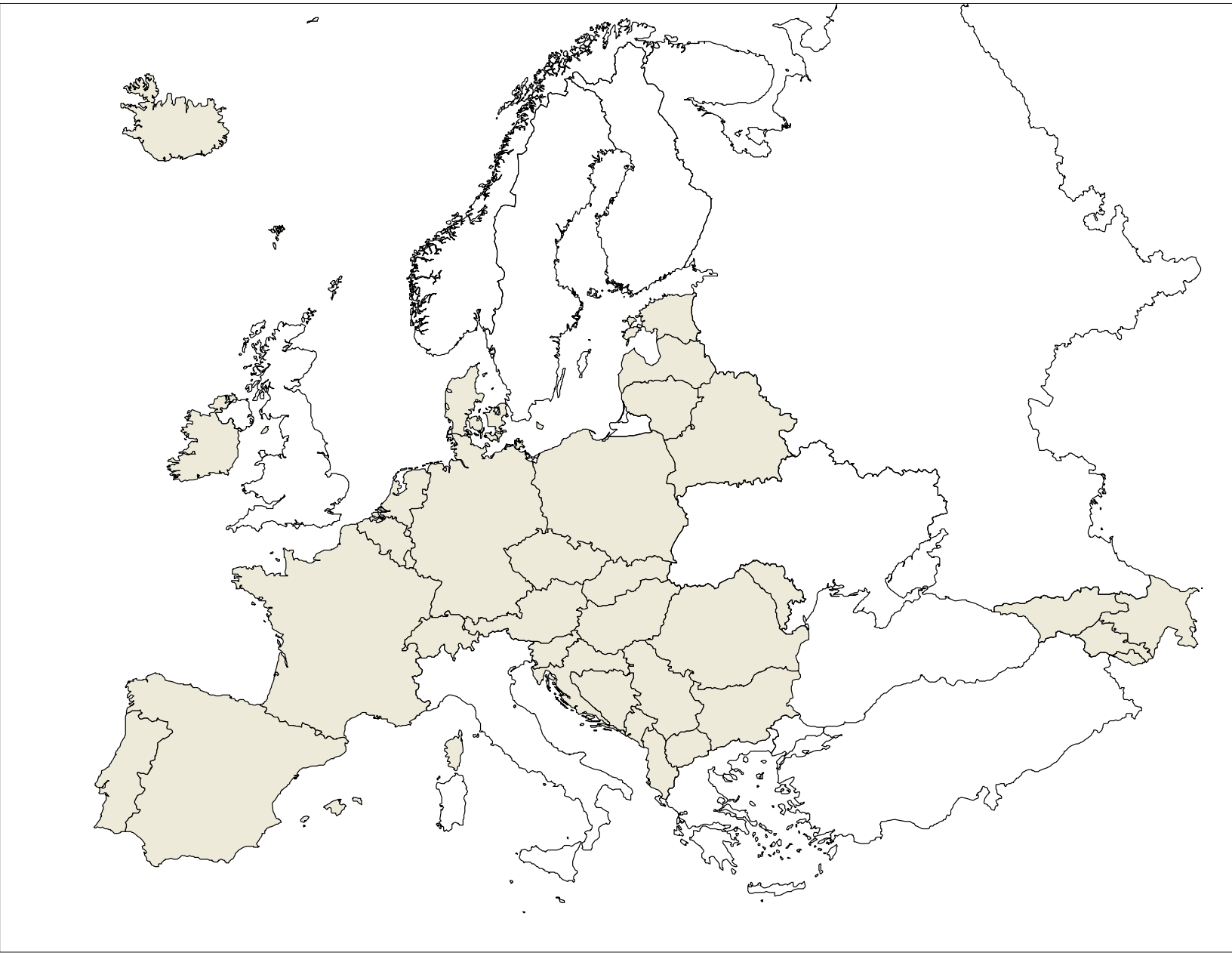

Slika 26: Zemljevid Evrope

Slika 27: Zemljevid sveta

D L I -3

P S P

M P P

2.3 Okolje podjetja

Možna MPP: sodobno gospodarstvo in slovenščina

Navodilo za izdelek **(Vrednost izdelka je ___ur =_____KT)**

Cilj: Dijak pozna pot k ustanovitvi podjetja.

Obiščite podjetje in izpeljite intervju s podjetnikom. V njem predstavite razloge za začetek delovanja, idejo, okolje, s katerim sodeluje lokalna skupnost, konkurenca, dobavitelji, delavci ...).

Vprašanja za pomoč:

- Katera je bila vaša prvotna ideja?
- Ali se je ideja spreminjala, razvijala? Zakaj?
- Zakaj ste se odločili za svoje podjetje?
- So se cilji z razvojem podjetja spreminjali?
- Katere sposobnosti in znanja ste imeli?
- Ali ste morali pridobiti nova znanja in sposobnosti? Zakaj?
- Koliko sredstev ste imeli na začetku?
- Katero dokumentacijo ste morali izpolniti in kje ste se registrirali?
- Kaj je vaša dejavnost?
- Dodajte svoja vprašanja! (najmanj 3)
- ……
- ……..
- ……..

Pri izdelavi izdelka si lahko pomagate z razlago v šoli, različno literaturo, ki jo poiščite v knjižnici, na spletnih straneh … Izdelek naj obsega približno 5000 znakov.

Predstavitev izdelka bo dne: _____ (določi učitelj) .
Predstavitev lahko popestrite s slikami, power pointom, plakatom.
Predstavitev izdelka traja 5 minut. Pri predstavitvi upoštevajte elemente govornega nastopanja.

D L I - 4

M P P

D Z I

2.4 Standardna klasfikacija dejavnosti

Možna MPP: sodobno gospodarstvo in tuji jezik in informatika

Navodilo za izdelek **(Vrednost izdelka je ___ur = _____KT)**

Cilj: Dijak loči gospodarske dejavnosti.

1. Na listu je priložena stran iz Statističnega letopisa 2005, SURS t.č. 31.18, kjer so opisane vse gospodarske dejavnosti. Na desni strani je tudi angleški prevod. Izdelajte **slovarček dejavnosti** v angleškem jeziku. Dodajte še ustrezne besede v drugem tujem jeziku, če ga obvladate. Kasneje boste v slovarček dodajali nove besede s področja gospodarstva. S pomočjo znanja iz programskih jezikov (informatike) boste besede razvrščali po abecedi.

2. Vsak dijak si izbere eno dejavnost , tako da ne izustite nobene od navedenih: kmetijstvo, rudarstvo, prehrambena industrija, tekstilna industrija, usnjarska industrija, predelava lesa, papirna industrija, proizvodnja derivatov, kemična industrija, gumarska industrija, kovinska industrija, industrija strojev in naprav, avtomobilska industrija, proizvodnja pohištva, oskrba z elektriko, gradbeništvo, trgovina, gostinstvo, promet, izobraževanje in zdravstvo.
   Opišite izbrano dejavnost! Omejiti se na Slovenijo. Opis naj obsega: značilnosti izbrane dejavnosti, primere podjetij, predmet prodaje, pomen, položaj industrije, dokumenti, prednosti, pomanjkljivosti …

Delo lahko poteka individualno ali v dvojicah (določi učitelj).

Pri izdelavi izdelka si lahko pomagate z razlago v šoli, različno literaturo, ki jo poiščete v knjižnici, na spletnih straneh …

Predstavitev izdelka bo dne: _____ (določi učitelj) .
Predstavitev lahko popestrite s slikami, power pointom, plakatom.
Predstavitev izdelka traja 5 minut. Pri predstavitvi upoštevajte elemente govornega nastopanja.

Tabela 1: Seznam gospodarskih dejavnosti

29.14 Načini ravnanja z nastalimi odpadki in z zalogami odpadkov po dejavnosti podjetja Vir: Statistični letopis 2007	Odpadki skupaj[1)] *Waste total[1)]*	Odpadki, predelani v podjetju *Waste recovered in waste reporting enterprises*	
2002	4089604	2019442	*2002*
2003	4686134	2194327	*2003*
2004	5981378	2619715	*2004*
2005	5669138	2022718	*2005*
2006	6031088	1592491	*2006*
SKUPAJ[1)]	**6031088**	**1592491**	***TOTAL[1)]***
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	241933	63182	***A Agriculture, hunting, forestry***
B Ribištvo	80	17	***B Fishing***
C Rudarstvo[1)]	473654	444	***C Mining and quarrying[1)]***
CA Pridobivanje energetskih surovin	10968	200	*CA Mining&quarrying of energy materials*
CB Prid.rud in kamnin, razen energetskih	462686	244	*CB Mining &quarrying, not energy mater.*
D Predelovalne dejavnosti[1)]	2316381	404552	***D Manufacturing[1)]***
DA Proizv.hrane,pijač in tobačnih izd.	94303	28147	*DA Mnf. of food, beverages and tobacco*
DB Proizv.tekstilij, tekstilnih,krznenih izd.	8898	493	*DB Mnf. of textiles and textile products*
DC Proizvodnja usnja, usnjenih izdelkov	23708	6367	*DC Mnf. of leather and leather products*
DD Obdelava in predelava lesa	835137	152557	*DD Mnf. of wood and wood products*
DE Proizv.vlaknin, papirja; založ.,tiskarst.	210883	73781	*DE Mnf. of paper, publishing and printing*
DF Proizv.koksa, naftnih der., jedrsk.gor.	132	-	*DF Mnf.of coke, petrol.prods.&nuclear fuel*
DG Proizv.kemikalij,kemič. izd.,umetnih vl.	316042	1395	*DG Mnf.of chem., prod.&man-made fibres*
DH Proizv.izdelkov iz gume,plastič.mas	30482	3582	*DH Mnf. of rubber and plastic products*
DI Proizv.drugih nekovin.mineralnih izd.	164269	61759	*DI Mnf.of other non-metal mineral products*
DJ Proizvodnja kovin in kovinskih izd.	353535	26026	*DJ Mnf.of basic metals&fabricated prod.*

DK Proizvodnja strojev in naprav	89998	317	*DK Mnf.of machinery and equipment nec.*
DL Proizv.električne, optične opreme	41753	12	*DL Mnf.of electrical and optical equipment*
DM Proizvodnja vozil in plovil	60620	1016	*DM Manufacture of transport equipment*
DN Proizv.pohištva, dr.predm.,dej.reciklaža	86621	49101	*DN Manufacturing nec.*
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	1536294	1032807	***E Electricity, gas and water supply***
F Gradbeništvo	1171175	83361	***F Construction***
G Trgovina;popravila mot.vozil	120477	2274	***G Wholesale, retail; certain repair***
H Gostinstvo	57125	2	***H Hotels and restaurants***
I Promet,skladiščenje, zveze	14051	52	***I Transport, storage and comm.***
J Finančno posredništvo	999	-	***J Financial intermeditation***
K Neprem.,najem,poslov. stor.	35824	4618	***K Real estate, renting &***
L Dej.javne uprave in obrambe	8548	-	***L Pub.admin.&defen.; comp.soc.sec.***
M Izobraževanje	9003	11	***M Education***
N Zdravstvo,socialno varstvo	10512	0	***N Health and social work***
O Dr. javne,skupne in osebne stor.	35030	1171	***O Other social and personal services***

1) Seštevki se zaradi zaokroževanja ne ujemajo.

Vir: http://www.stat.si

D L I -5

2.5 Lokacija podjetja in gospodarske dejavnosti

Možna MPP: sodobno gospodarstvo in zgodovina in geografija

Navodilo za izdelek **(Vrednost izdelka je ___ur = _____KT)**

Cilj: Dijak bere in razume gospodarski članek.

Pri pouku sodobno gospodarstvo preberete članek: Dobra lokacija je zlata vredna (članek iz revije Podjetnik,marec 2008)

V primeru izpeljave medpredmetne povezave, boste pri zgodovini in geografiji izpeljali pouk v povezavi z vsebino prebranega npr.
- zgodovina: Industrijska revolucija v Angliji
- geografija: Industrija v Sloveniji

Potek dela pri SG:

1. Dijaki se razdelite v izhodiščne skupine po 5. Skupin naj bo toliko, kot je podnaslovov v članku.
2. Določite si vloge (vodja, zapisovalec, poročevalec, testator časa).

– Vsak dijak dobi:
  - listek z eno od številk od 1 do 5,
  - članek, kjer je označen del, ki ga bo prebrala njihova skupina,
  - list z vprašanji.

– Imate 10 minut časa, da preberete svoj del članka, ugotovite bistvo in o njem
– razpravljajte in poskušate odgovoriti na vprašanje za vašo skupino, ki ste jih prejeli
– poleg članka.

3. Dijaki greste po 10 minutah v ekspertne skupine (dijaki z listkom številka 1 skupaj, tisti s številko 2 skupaj …) in se posvetujete o odgovoru (10 min).

4. Dijaki se vrnete v izhodiščne skupine. Poročevalec posamezne skupine posreduje odgovor. Na voljo imate 5 minut , da oblikujete dokončni odgovor na vprašanje.

5. Sledi poročanje (3 min). Upoštevajte elemente govornega nastopanja

Priloga 1: Vprašanja:

1. skupina: Zakaj in za katera podjetja je važno, da je lokacija podjetja tam, kjer so mimoidoči?

2. skupina: Zakaj in za katera podjetja je važno, da je lokacija podjetja tam, kjer je konkurenca?

3. skupina: Zakaj in za katera podjetja je važno, da je lokacija podjetja tam, kjer so dobavitelji?

4. skupina: Zakaj in za katera podjetja je važno, da je lokacija podjetja tam, kjer so zaposleni?

5. skupina: Zakaj in za katera podjetja je važno, da imajo oblikovane dolgoročne cilje?

Priloga 2: revija Podjetnik, marec, 2008

http://www.podjetnik.si/default.asp?ClanekID=3838

DOBRA LOKACIJA JE ZLATA VREDNA

Ray Kroc, ki je ustanovil McDonald's, je nekoč skupino študentov vprašal, ali vedo, s katerim poslom se ukvarja. Potem ko se nasmejali »šali«, je nekdo dejal: »Vsi vemo, da se ukvarjate s hamburgerji.«

»Ni res,« je odvrnil Kroc, »ukvarjamo se z nepremičninami!«

Zaman je imeti izvrstno idejo in načrte za nov posel, če ga ne postavimo na ustrezno lokacijo. V gostinstvu lahko dobra lokacija v nov lokal pripelje veliko gostov, že zaradi velike frekvence mimoidočih, pa čeprav še nihče ni slišal zanj. Podobno velja tudi za knjigarne, butike, slaščičarne ... Po drugi plati je lahko za nekatere dejavnosti pri lokaciji pomembno to, da je blizu avtoceste, da je dovolj parkirišč za stranke in zaposlene ali da so blizu fakultet, bolnišnic, neokrnjene narave ali česa drugega.

Preverite, kdo vse so mimoidoči

Če je pri vaši dejavnosti pomembno to, da ste blizu strankam, je frekventnost teh prva stvar, ki jo je treba pri lokaciji, o kateri razmišljate, preveriti. To je mogoče, če poprej veste, kdo sploh so vaše stranke. Četudi gre za, na prvi pogled, enostavno vprašanje, postane pri izbiri lokacije najmanj tako pomembno kot višina najemnine oziroma cena prostorov.

Ni pomembno le število mimoidočih ljudi, temveč tudi kdo so ti ljudje. Če nameravate odpreti novo gostilno, jo je treba primerno pozicionirati na trgu, tako da bo ustrezala skupini strank, ki jih želite in ki jih bo na dani lokaciji dovolj. Gostilna, postavljena v bližini poslovnih stavb z množico podjetij, se bo po ponudbi, ambientu, glasbi in drugih dejavnikih morala razlikovati od tiste, ki bi jo postavili v bližino srednjih šol ali fakultet.

Pomembno dejstvo je tudi, kako se frekventnost strank spreminja skozi dan in čez teden – in ali se ob tem spreminja tudi struktura mimoidočih ljudi. Vredno je pregledati tudi bližnje ulice ter ugotoviti, ali se morda v bližini gradi kaj novega, kar bi lahko vplivalo na vrsto ljudi, ki so na vaši lokaciji. Morda odkrijete priložnost in prehitite konkurente z nakupom nepremičnine po ugodnejši ceni, kot bo veljala zaradi novega objekta v prihodnje.

Če kraja, kamor se nameravate namestiti, ne poznate dobro, je koristne informacije moč dobiti tudi pri lokalnih nepremičninskih posrednikih, ki bodo znali hitro oceniti vrednost lokacije.

Ne bojte se konkurence

Če je vaša ponudba konkurenčna, potem odločitev za lokacijo, kjer v neposredni bližini že delujejo vaši tekmeci, ni slaba. Slednji so že vložili kar nekaj sredstev v oglaševanje, tako da zdaj kupci vedo, kje jih najdejo. In če se postavite v njihovo bližino, bo zagotovo nekaj kupcev odšlo tudi k vam – in to po zaslugi oglaševanja vaših konkurentov!

Sinergije so obojestranske – lokacija, kjer je več ponudnikov istega blaga, je za kupca dobrodošla, saj ve, da bo na enem mestu (na primer v določeni ulici) imel na voljo večjo izbiro. Tako bo več kupcev raje prišlo nakupovat sem, kot pa da bi se vozili po vsem mestu do posameznih trgovin.

V mnogih mestih so nakupovalne ulice posvečene izbranim vrstam blaga. Iz istih vzrokov so postali priljubljeni trgovski centri, na primer BTC in podobni.

Obstaja pa še en razlog, zakaj je smiselno biti tam, kjer je konkurenca: če tam delujejo že nekaj časa, je verjetnost, da je lokacija za to dejavnost primerna, večja. Vprašanje je le, ali je prostor še za enega.

Seveda to ni edino pravilo – morda odkrijete novo lokacijo, na kateri še nihče ni poskusil z vašo dejavnostjo, kar je bolj tvegano, hkrati pa se vam lahko taka poteza bolj obrestuje.

Bližina dobaviteljev

Če je za vas veliko pomembneje, da so vam blizu dobavitelji, ali pa da ste lahko dostopni za prevoznike, so kriteriji za pravo lokacijo drugačni. Največji trgovec na svetu Wal-Mart je lokacije za svoje prve trgovine izbiral v manjših mestih, ki so se jih veliki trgovci tedaj izogibali, hkrati pa so izbirali tista mesta, ki so bila v bližini logističnih centrov, od koder so dobavljali blago. Slednje jim je prinašalo nižje stroške in manj konkurenčne trge, kar se je zanje izkazalo za zmagovalno formulo.

Ugotoviti morate, kateri ljudje in podjetja so za uspeh vašega podjetja najbolj ključni. Vsekakor ne gre nikogar zanemariti, a pri iskanju lokacije boste morali postaviti prioritete in se odločiti, komu boste dali prednost in komu boste bližje. Lokacijo, ki jo boste izbrali, verjetno nameravate uporabljati dalj časa, zato natančno opredelite, katere lastnosti so za vas pomembne. Pri sosedih se pozanimajte, ali v bližini obstajajo kakšne skrite nevšečnosti.

Če kraja, kamor se nameravate namestiti, ne poznate dobro, je koristne informacije moč dobiti tudi pri lokalnih nepremičninskih posrednikih, ki bodo znali hitro oceniti vrednost lokacije, o kateri razmišljate, saj poznajo večletno gibanje na trgu, poznajo pa tudi trende razvoja posameznih lokacij.

Lokacija, kjer je več ponudnikov istega blaga, je za kupca dobrodošla, saj ve, da bo na enem mestu (na primer v določeni ulici) imel na voljo večjo izbiro.

Bližje zaposlenim

Veliko podjetij ima dandanes težave poiskati primerne ljudi, ki bi jih zaposlili, zato je lokacija delovnega mesta postala še en dejavnik, ki ga potencialni iskalci zaposlitve prav tako upoštevajo v svoji »računici«, skupaj s plačilom in drugimi ugodnostmi, ki so jim na voljo. Tako so pripravljeni sprejeti tudi nekoliko nižje plačilo, če bodo manj časa prebili v vožnji na delo.

Mnogokrat se je smiselno namestiti zunaj centrov večjih mest, s čimer se zaposleni izognejo izgubljanju časa v prometnih zamaških in težavam s parkirnimi mesti.

Cilji naj bodo vodilo

Pri iskanju primerne lokacije imejte vedno pred očmi svoje dolgoročne cilje. Ne zadovoljite se prehitro z lokacijo, ki vam ni pisana na kožo. Če prave lokacije ne najdete, poskusite razmišljati kreativno. Morda odkrijete vašo pravo lokacijo na mestih, kjer si je niste predstavljali. Morda bi za trgovino z nakitom namesto lokacije v centru izbrali letališče. Morda je trgovino s čokoladnimi izdelki bolje postaviti v okvir že obstoječe kavarne ali kako drugače kombinirati možnosti sodelovanja z drugimi ponudniki komplementarnih izdelkov in storitev. Potrkajte na vrata, povprašajte lastnike, morda sami niso niti pomislili, da bi lahko del svojih prostorov oddali v najem. Morda lahko združite moči z drugim podjetjem, ki si prav tako samo ne zmore privoščiti najboljše lokacije, v navezi z vami pa bi to bilo možno.

Pokličite tudi na občino in preverite njihove spletne strani – pogosto objavljajo razpoložljive poslovne prostore, ki jih oddajajo v najem. Veliko novozgrajenih sosesk ima za razliko od stanovanj večje težave oddati v najem ali pa prodati poslovne prostore, ki so bili zgrajeni v istem sklopu. Spet drugje stojijo starejše hiše, ki so potrebne le manjše obnove in lahko odlično rabijo vaši dejavnosti. Vredno je preveriti čim več možnosti, še posebej pa je koristno imeti jasne kriterije, s katerimi je izbor bistveno lažji. ■

D L I-6

2.6 Listine v prometu

Navodilo za izdelek **(Vrednost izdelka je ___ ur =____ KT)**

Cilj: Dijak pozna nekatere listine v prometu

Dijaki se razdelite v skupine po 4.

1. Pripravite tovorne liste in cenike (najmanj enega), ki ste jih po predhodnih učiteljevih navodilih dobili v ustreznih podjetjih (železnica, špediter, prevoznik, ladjar …) ali na internetu.
2. Izpolnjujete dokumente in si medsebojno pomagate (40 min).
3. Vsaka skupina se odloči za en dokument, ki ga prouči in predstavi pred razredom. Predstavitev mora obsegati osnovne značilnosti listine in razlago sestavin listine.

Pri izdelavi izdelka si lahko pomagate z razlago v šoli, različno literaturo, ki jo poiščete v knjižnici, na spletnih straneh , s spraševanjem učitelja.

Predstavitev izdelka bo dne: _____ (določi učitelj) .
Predstavitev izdelka traja 5 minut. Pri predstavitvi upoštevajte elemente govornega nastopanja.

Na predstavitvi lahko organizirate tudi obisk osebe iz transportnega podjetja ali špediterja.
(v primeru blok ure)

D L I-7

M P P

2.7. Turizem

Možna MPP oz. projektni dan, teden: sodobno gospodarstvo, zgodovina, geografija, slovenščina, angleščina

Navodilo za izdelek **(Vrednost izdelka je___ ur = ____ KT)**

Cilj: Dijak zna organizirati izlet

Dijaki se razdelite v 6 skupin. Določite si vloge (vodja, zapisovalec, poročevalec, testator časa).S pomočjo učitelja izvedete brainstorming (kraj, čas, tema …) in izberete en predlog za izlet.

Vsaka skupina si s pomočjo učitelja izbere eno nalogo.

1. Prevoz (različne možnosti, več ponudb različnih podjetij)
2. Turistične znamenitosti (natančni opisi)več možnih izbir in cene)
3. Prehrana (več možnih izbir in cene)
4. Cena (vključuje prevoz , ogled znamenitosti, prehrana …)
5. Opredelitev vrsta turizma glede na različne kriterije
6. Opredelitev dejavnikov turističnega povpraševanja na vašem primeru

Pri izdelavi izdelka si lahko pomagate z razlago v šoli, različno literaturo, ki jo poiščete v knjižnici, na spletnih straneh, s spraševanjem učitelja, informacijami turističnih agencij … Izdelek naj obsega 5.000 znakov.

Predstavitev izdelka bo dne: _____ (določi učitelj) .
Predstavitev izdelka traja 5 minut. Predstavitev lahko popestrite s power pointom, plakatom.

Pri predstavitvi upoštevajte elemente govornega nastopanja.

Na predstavitvi lahko organizirate obisk turistične agencije, da predstavi svojo dejavnost.
(v primeru blok ure)

PREV 1

3 PREVERJANJE

SODOBNO GOSPODARSTVO, 1. SKLOP
Preverjanje pred pisnim ocenjevanjem

1. Obkroži pravilen odgovor. Potrebe zadovoljujemo z dobrinami, ki obstajajo:

a) v omejenih količinah,
b) v neomejenih količinah,
c) v prevelikih količinah.

2. Obkroži pravilen odgovor. Za svobodno tržno gospodarstvo je značilno, da:

a) zasebno lastništvo nad proizvajalnimi sredstvi ni dopustno
b) vsakdo svobodno odloča o svojem poklicu, izobrazbi in delovnem mestu;
c) država skrbi za varstvo gospodarsko šibkih

3. Nacionalna delitev dela se deli na :

a)……..
b)……..

4. Dopolni primer za vertikalno specializacijo

pridobivanje lesa
trgovina
proizvodnja celuloze
……
……
……

5. Napiši, čigava je lastnina v:

a) svobodno tržnem gospodarstvu , ……
b) centralno planskem gospodarstvu ? .....

6. Dopolni. Okolje podjetja so:

a) lastniki, ki želijo……
b) država, ki želi ……

7. Napiši drugo besedo za:

donosnost ali ……

gospodarnost ali …….

8. Podjetja delimo glede na odjemalce, na :

a) ……

b) ……..

9. Iz bilance vidimo premoženje, ki ga ima podjetje. Dopolni skico z manjkajočimi podatki.

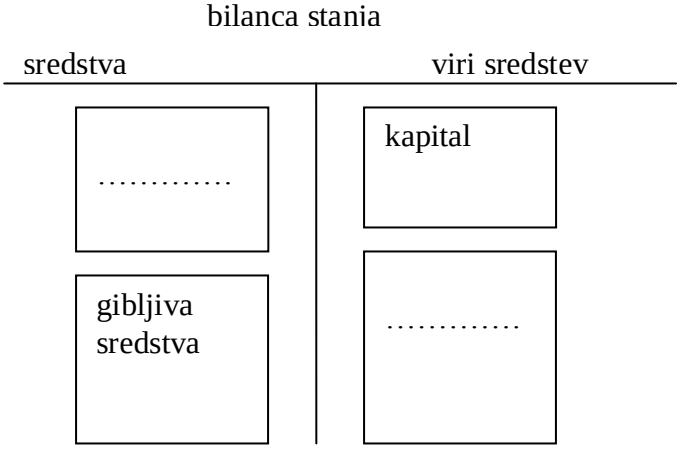

10. Naštej gospodarske dejavnosti.

11. Opiši, kakšna lokacija je najboljša za podjetje.

12. Ali je proizvodnja vlakov posamična, serijska ali množična? Odgovor utemelji.

13. Opiši značilnosti in pomen trgovine, špedicije, zavarovalništva, turizma , bank. (izberi dve dejavnosti)

	Dejavnost……	Dejavnost……
Značilnosti		
Pomen		

REF-1

4 REFLEKSIJA

Kaj sem s tem poglavitnim sklopom pridobil -a?

Največ težav sem imel -a pri …

Pogrešal -a sem …

Način podajanja učne snovi se mi zdi …

Moje mnenje ob koncu obdelane teme:

Predlogi in kritike.

I K K -1

5 KOMPETENCE

Vprašalnik za integrirane ključne kvalifikacije

IKK Podjetništvo

Izpolni učitelj- (obkroži):

Z realiziranimi izdelki iz 1 sklopa je dijak _____dosegel naslednje cilje:
(ime in priimek)

a) uporablja različne tehnike porajanja zamisli,
b) razvija ustvarjalnost,
c) razvija sposobnost dela v skupini,
d) sprejema odgovornost za načrtovane naloge,
e) razvija organizacijske sposobnosti,
f) dela v skupini in dosega konsenz,
g) komunicira in rešuje probleme;

Dopolni dijak:

a) Katero znanje iz 1. sklopa boste potrebovali za razvoj podjetniške miselnosti. Pri kateri temi ste bili najbolj motivirani?

b) Vaše mnenje o samostojnemu, ustvarjalnemu in skupinskemu delu, ki je potekalo v šoli ali zunaj šole?

c) Ali in kako ste se povezovali z dejanskim gospodarskim položajem: podjetji, podjetniškimi strokovnjaki, mentorji na delovni praksi?

d) Kako ocenjujete svoje delo oziroma v kolikšni meri ste delali samostojno, in kdaj ob pomoči učitelja

Vprašalnik za integrirane ključne kvalifikacije

IKK Učenje učenja

Izpolni učitelj (ustrezno podčrta):

Z realiziranimi izdelki iz 1. sklopa je dijak :_____dosegel:
(ime in priimek)

- je motiviran za delo, uravnava koncentracijo med učenjem, sprejema odgovornost za učenje;
- je socialno spreten, zna delati v skupini;
- stvari razume, povezuje, analizira, zna kritično presojati.

Dopolni dijak:

a) Premislite, kaj vam znanje iz 1. sklopa pomeni. Kako ga boste uporabili oziroma kaj boste imeli od tega?

b) Dijaki ste pri nekaterih vsebinah izmenjali mnenja in zapisali ugotovitve. Ob tem ste razvijali sposobnosti za skupinsko delo, prevzemali različne vloge in odgovornost za rezultat. Ali se strinjate s trditvijo? Dodajte komentar.

c) IKK učenje učenja dosegamo s komunikacijskimi vajami: z vajo poslušanja, vajo sporočanja (risanje likov, risbe v dvojicah). Kateri način vam bolj odgovarja?

Vprašalnik za integrirane ključne kvalifikacije

IKK Informacijsko - komunikacijska pismenost

Izpolni učitelj (obkroži):

Z realiziranimi izdelki iz 1.sklopa je dijak _____dosegel naslednje cilje:
(ime in priimek)

a) razume pomen i vlogo informacij
b) zna uporabljati informacijsko tehnologijo
c) zna poiskati podatke
d) zna obdelati podatke
e) zna oblikovati in predstaviti informacije
f) komunicira z učitelji strokovnih predmetov, knjižničarjem, zunanjim okoljem

Dopolni dijak:

Iz izkušenj obravnavanih vsebin 1. sklopa opišite primere uporabe informacijske tehnologije (iskanje šifer klasifikacije dejavnosti, izdelava powerpoint predstavitve, izdelava plakata, iskanje podatkov podjetja, izdelava in oblikovanje zgibanke o podjetju, izdelava slovarčka, oblikovanje poročila …)
Naštejte vse aktivnosti. Katero ste opravili najrajši? Zapišite probleme, ki ste jih imeli pri tem.

O P M

6 OCENA MAPE

OVREDNOTENJE PREDMETNE MAPE

(izpolni dijak na koncu leta)

Obkrožite eno številko. Pri tem je 2 najnižja ocena in 6 najvišja ocena.

1. Urejenost mape ocenjujem z oceno: 2 3 4 5 6
   Obrazložitev:

2. Kvaliteto svojega celoletnega dela ocenjujem z oceno : 2 3 4 5 6
   Obrazložitev:

3. Vloženi trud ocenjujem z oceno : 2 3 4 5 6
   Obrazložitev:

4. Med letom sem prebiral -a naslednje knjige, časopise:

5. Opiši, kakšni so tvoji občutki, ko se ocenjuješ?

Podpis dijaka:

7 VIRI

LITERATURA:

Uradni list EU, 2006/962/ES

Škapin D., (2008). Opomnik za avtorje učnih gradiv. Ljubljana: CPI.

Simeonov E., (2008). Učna mapa. Ljubljana: Srednja gradbena, geodetska in ekonomska šola.

Obradovič S. in Furlan D ., (2008). Predlog izobraževalnega programa Ekonomski tehnik. Ljubljana. CPI.

Potočnik V., Furlan M., (2003).Gospodarsko poslovanje 1. Celovec. Ljubljana. Mohorjeva založba.

Potočnik V., Furlan M., (2003).Gospodarsko poslovanje 2. Celovec. Ljubljana. Mohorjeva založba.

Potočnik V., Furlan M., (2007).Gospodarsko poslovanje 3. Celovec. Ljubljana. Mohorjeva založba.

Fortič H., (2005). Sodobno gospodarstvo. Ljubljana. DZS.

http://www.podjetnik.si/default.asp?ClanekID=3838

http://www.mladipodjetnik.si/podjetniski-koticek/ustanovitev

http://www.stat.si

8 SEZNAM TABEL IN SLIK

SEZNAM TABEL:

Tabela 1: Gospodarske dejavnosti

SEZNAM SLIK:

Slika 1: Delitev dela
Slika 2: Horizontalna specializacija v lesni industriji
Slika 3: Vertikalna specializacija
Slika 4: Poenostavljen prikaz trga
Slika 5: Podjetje in njegovo okolje
Slika 6: Skupine podjetij po različnih kriterijih
Slika 7: Sredstva v podjetju
Slika 8: Bilanca stanja podjetja
Slika 9: Krog del med nabavo in prodajo
Slika 10:Odločanje o nabavi in prodaji
Slika 11:Racionalizacija proizvodnje materialnih dobrin
Slika 12: Dejavniki, ki vplivajo na izbiro lokacije
Slika 13: Shema poslovnih področij
Slika 14: Načini proizvajanja
Slika 15: Delitev obrtnih podjetij
Slika 16: Delitev trgovskih podjetij
Slika 17: Vrste politik trga
Slika 18: Vrste prometnih sredstev
Slika 19: Shema špediterskih storitev
Slika 20: Primer prometa zbirne pošiljke od pošiljatelja do prejemnika
Slika 21: Področja in vrste zavarovanja
Slika 22: Udeleženci pri zavarovalni pogodbi
Slika 23: Vrste turizma
Slika 24: Dejavniki turističnega povpraševanja
Slika 25: Dejavniki turistične ponudbe
Slika 27: Zemljevid sveta